

2

Sped. abb. post. gr. III/70 - Periodico mensile

M
L
A
D
I
K
A

1974

mladika

IZHAJA DESETKRAT V LETU
1974 LETO XVIII ŠTEV. 2

Poštnina plačana v gotovini - Skupina III/70

V S E B I N A

Ivan Mrak: Le skozi ljubezen si priboriš možnost, da sočloveka ogovoriš	21
Jože Peterlin: Ob Prešernovem dnevu	22
Irena Žerjal: Rej	23
Vladimir Kos: Revoluciona	24
Boris Rutar: Kmečki turizem	25
vb: Solženicin — izgnan iz domovine	26
Ferdi Mikac: Nad 14 milijonov otrok, ki so prisiljeni delati	28
Ivo Jevnikar: Nafta, denar in stranke	28
Edvard Žerjal: Povišanje pokojnin	29
jp: Prešernov genij med nami	30
Neva Regent: Neva kot gospa	32
David Esina: Trije momenti v mojem življenju	32
Lojze Spacal — Prešernov nagrajene	33
Ferdi Mikac: Nekateri igrače predčasno postarajo otroke	34
Did: Čaji iz rastlin preprečujejo hitro staranje	35
Did: Za zdravje nog	35
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura	36
Zakaj ni bilo skupne Prešernove proslave	38
Čuk na obelisku	40
IV. zamejski festival narodno-zabavne glasbe	40

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Barbara Lapornik, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Jože Peterlin (glavni urednik), Ivo Petkovšek, Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema).

ZUNANJA OPREMA:

Edvard Žerjal

Vsi pisci in uredniki sodelujejo brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3,
tel. 768189 - Poduredništvo v Gorici: SKAD

Poštni tekoči račun 11/7019 »Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

tisk »graphart« trst, rossetti 14 - telefon 77 21 51

pisma

Spoštovani!

Ko sem letos opazoval mladino naših šol, kako je sprejemala Prešernovo proslavo v Kulturnem domu z medklici, žvižgi, klepetanjem itd., sem se resno spraševal, čemu taka proslava? Ali bi ne bilo bolje, da bi namesto v Kulturnem domu (ali pa tudi v Kulturnem domu) pripravili Prešernovo proslavo dijaki sami, tako kot smo jo pripravljali mi, ko smo obiskovali srednje šole pred petnajstimi in več leti? Taka proslava kot je, je dijakom tuja, vsiljena, ne pove jim prav nič, ker pri njej ne sodelujejo.

(Podpis)

Spoštovani!

Ko ste zadnjič objavili pismo nekega bralca, ki se je pritoževal nad tem, kako v gostinskih obratih v naši pokrajini ni napisov v slovenščini (CHIUSO - ZAPRTO), ampak samo v italijanščini in v nekaterih drugih evropskih jezikih, sem se spomnil, da je nekaj podobnega tudi pri pravoslavni cerkvi v Trstu. Pri vходу je namreč napis v cirilici in še v nekaterih drugih evropskih jezikih. Med njimi pa boste zaman iskali slovenski napis. In vendar je to cerkev slovanskih bratov kristjanov, tam tudi poje v zboru precej Slovencev, zbor vodi Slovenec in sploh je tam v službi več Slovencev. Ali se tega ne bi dalo popraviti?

(Podpis)

Trst, 8. februarja 1974

Spošt. uredništvo!

Pred dnevi je časopisje objavilo vest, da je papež odstavljal madžarskega primasa kardinala Mindszentyja. Kot žrtev stalinističnega nasilja in zvesti sin Cerkve je bil danes dvainosemdesetletni kardinal dolgo nekakšen simbol za Madžare in mnoge druge. Da je vodstvo Cerkve odstranilo tako znanega moža, je mnoge presenetilo. Gotovo so za tem dejanjem nujne koristi božjega ljudstva, za katere mora Vatikan ob pogajanjih z vladami tudi kaj žrtvovati.

Na Vzhodu je po pogajanjih Vatikan že marsikje priznal nove državne meje, preuredil škofije in podobno. V naših krajih pa takih premikov ni. Še vedno je za mejo apostolska administratura in ne škofija. Nekateri pravijo: dokler države ne uredijo svojih sporov, Cerkev ne poseže vmes. A to bi držalo kvečjemu za nekdanjo cono B, ostali predeli ap. administrature so po mirovni konferenci nesporno sestavina SRS in Jugoslavije. V Trstu, kjer Slovenci in Italijani pričakujejo koncilске obnove, pa se še niso izvršile osebne spremembe kljub formalni prošnji prizadetega za upokožitev.

(sledí podpis)

Posamezna številka Mladike stane 250 lir. Celoletna naročnina 2500 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 50 din. Letna naročnina za druge države je 6 US dolarjev ali enakovreden znesek v tuji valuti.

IVAN MRAK

LE SKOZI LJUBEZEN SI PRIDOBISH MOŽNOST, DA SOČLOVEKA OGOVORIŠ

(GOVOR NA PREŠERNOVI PROSLAVI)

Spoštovani prijatelji,

v čast mi je, da smem danes vam spregovoriti skromno besedo v spomin tistemu pesniku, ki je nam vsem tako ljub in dragocen in ki nas vse povezuje v eno nedeljivo slovensko skupnost. V kolikor nam nek pesnik s svojim delom omogoča, da se kot posameznik in kot celota, vedno iznova samougotovimo, v toliko nam je lahko dragocen, v toliko nam je lahko vedno znova navzoč.

In tako ni slučaj, da se vedno vnovič zatekamo k Prešernu, k njegovi besedi, da se samougotavljaajo lahko spoprijemamo z grozo in nedovršenostjo življenja, tako v nas samih, kot izven nas. In tu gre prvenstveno za Prešernovo možato vztrajanje, za njegovo nemajno vero in zaupanje v življenje.

Njegova samotnost, osamljenost je grozljiva in kolikor dalj živi, čedalje bolj brezupna.

Če snamemo raz Prešernovega življenja prijetne folklorne okraske, če požgemo vsa idilična olupševanja, vse sladkobne pridihe, s katerimi si skušamo Prešerna priljuditi — se šele scela zavestimo, kako smo to podobo ponarejali, kako smo si jo prilagajali.

S pravo Prešernovo podobo se nam je soočiti, le v tem slučaju ne bomo pognali tega čudovitega trpljenškega človeškega izkustva v nekakšno idolno — otrpnjen narodni mit — marveč nam bo zvestoba in moč, za našo človeško obstojnost.

Če o Prešernu razmišljam, ne bi hotel ponavljati in obnavljati tisočkrat povedanega; na to ali ono dejstvo bi opozoril, ki smo ga hote ali nehote prezrli.

Ob tem se nehote vprašam — kdo izmed množice ljudi, ki jih tekom življenja srečaš, se ti zares in do poslednje vzmeti odpre? Če en sam, če le en sam, potem si stopil iz zame-

jenosti osebnega jaza, si v se pogledal, oddaleč, z drugimi, pristinimi očmi, šele takrat si se do konca učlovečil. Svet ti postane resničnejši, razvidnejši, ti veš. Le skozi ljubezen, ki vse razume, ki vse odpušča, v imenu katere se vsemu kar ti ponuja svet zlahka odpoveš — le skozi ljubezen si priboriš možnost, da sočloveka lahko ogovoriš. Kdo je tisti, ki je seme te ljubezni v človeštvo zasejal?

Brez ljubezni pa se pretikaš skozi življenje, živi mrtvec. Če svoje kožo drgneš ob ne vem koliko kož, če ne vem kaj imenitnih besed spregovoriš, če ne vem kako podružabljaš, družbiš, kaj zato. Brez ljubezni si obupno sam. Če navzven, sebi in drugim, ne vem kako živahno podobo svoje živoradosti predstavljaš, če blestiš v vsakovrstnih uspehih — brez ljubezni si svoje življenje zamudil. Kdaj pa si v svetu družbenih obvez resnično navzoč? Kdaj zares živiš?

Kdaj prividnež prividnosti zgolj neke narekovane vloge ne predstavljaš?

Mar ni pesnikov delež vprav v tem najosnovnejšem, prebujati človekovo možnost in zavest? Mar ni Prešernovo življenjsko izkustvo temeljni šok namerjen v našo zavest?

Kdo je usodni ti spregovoril resničnejše, bolj veljavno kot Prešeren?

Dr. I. Prijatelj je lucidno spoznal, da je bilo Prešernovo Slovo od Matije Čopa in od Andreja Smoleta, zanj dvoje najglobljih pretresov, ki jih je doživel.

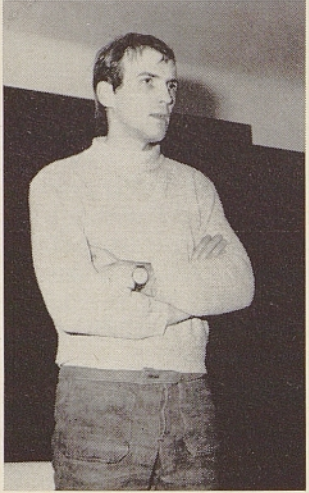
In če je deset let po Čopovi smrti z nezmanjšano bolečino izpel v nemščini svoj meditativni spomeniški spev ob prijateljevem grobu?

Zakaj v nemščini? Komu namenjen?

Lučnim bratom? Kdo pa so ti Lučni bratje? Mar ne uporablja tu Prešeren simbolov, ki jih sicer ni zaslediti v nobeni njegovih pesnitev?

Ivan Mrak govori
na Prešernovi proslavi

Karel Brišnik recitator
Matiju Čopu v spomin
prav tako na Prešernovi
proslavi

Se ne občuti ob Čopovem — mojstromem
— grobu, kot učenec?

Ne govori zelo razločno
svetovni duh vladar v svetlem dvoru

je genija poslal ti, sla naproti,
da te popelje k lučnim bratom zboru.

Skozi te nazorske simbole je Prešeren na nedvoumen način spregovoril Čopovim lučnim bratom o svoji in izgubi nasploh, o svoji bolečini, o svojem odnosu učenca do mrtvega mojstra.

Kako bistveno pa je to prijateljstvo za celoten Prešernov odnos do življenja, za vso njegovo dragoceno pesniško delo, pa najbolj priča, mimo ostalega dejstva, da je svojo osnovno pesnitev Krst posvetil Matiji Čopu.

Tu, v tem odnosu, ne gre za neko namišljeno, več ali manj po konvenciji narekivano, romantično opevanje Dulcineeje, marveč za izgubo človeka, prijatelja, ki je bil poleg Smoleta po vsej verjetnosti v kranjski Sahari edino sposoben slediti Prešernovim miselnim in duhovnim vzmahom, katerega smrt je Prešerna neenkrat poganjala do samomorilnih poskusov — misel nanj, zavest tega jaz do ti, pa mu je ravno tako omogočila ustvaritev Krsta.

Pa najsi skušamo ta Krst razvrednotiti v imenu absurda, ali česarkoli že — je in ostaja temelj naše človeške in narodne zavesti.

Ob Prešernovem dnevu

Ob slovenskem kulturnem prazniku, ki ga obhajamo na dan Prešernove smrti, je v slovenskem kulturnem prostoru nešteto prireditvev, ki jih navadno imenujemo Prešernove proslave. Od najmanjših vasi do otroških vrtcev in sredi šol in v mestu samem se v teh dneh vrstijo proslave, ki smo jih resnično lahko veseli.

Če kdo pravi, da so se Prešernove proslave preživele, da so nepotrebne, da so stereotipne, da ne prinašajo nič novega in podobno, se nam vendar zdi, da to ne drži. Morda pa bi naše vasi in mesta kulturno in prosvetno zaspala, če bi jih vsako leto ne vzdramil Prešeren in jih vabil, da imajo prireditvev, čeprav skromno, vendar je le prosvetni nastop, ki ga morda potem ne bo več vse leto. Prešeren je gotovo vzpodbuda tudi za našo mladino,

da se oddolži velikemu pesniku in svoji nalogi, vsaj enkrat v letu, če že ne večkrat.

Šolske proslave so zato zelo koristne, da se prebude iz zaspanosti po naših šolah. Vem, da dijaki ne spijo in da se zanimajo za vse mogoče zadeve, ki imajo ali pa nimajo s slovensko stvarnostjo kako zvezo, a da vendar ob Prešernu mislijo na izrazito slovenski problem in na slovensko kulturno rast.

Zato smo še vedno mnenja, da ne spadajo na Prešernovo proslavo razprave o daljnih krajih, o problematiki v tujih deželah, o razrednem boju različnih narodov, o prizadevanju za človekovo svobodo v bližnjih in daljnjih sistemih. Vse to naj obravnavajo dijaki kdaj in kje drugje. Prešernov dan pa je naš samo slovenski dan, samo naš slo-

venski praznik, posvečen samo nam — Prešernovemu narodu.

Zato naj mladina sama proslavlja svojega pesnika. In naj ga proslavlja na svojih šolah, vsaka na svoji šoli. Naj se ona sama spoprime s problematiko njegovega življenja in dela. Naj ona govori, kako ga občuti. Potem ne bo med programom, ki je lahko dovršen in umetniški, godrnjala in se smejala, tako da morajo izvajalci prenehati z izvajanjem in dijake prositi, naj dajo mir. Tako je bilo letos in tako ali podobno že zadnja leta na nekaterih skupnih proslavah. Le povejmo to, povejmo enkrat na glas, da so take te naše Prešernove prostave. Zakaj bi pisali vse lepo o njih, če pa so same na sebi škandalozne. In mislim, da je vzrok prav v tem, da jih ne pripravljajo dijaki sami, da niso zainteresirani na njih, da jih ne zanimajo.

Morda je dijakom enkrat samkrat v letu dana priložnost, da sami nastopijo, da sami govorijo, recitirajo pred zbranim dijaštvom svoje šole, pa smo jim še tisto možnost vzeli. Poklicni igralci imajo drugače možnosti, da recitirajo Prešerna (morali bi ga tudi zares dovršeno!), prav tako drugi poklicni umetniki lahko pokažejo svoje sposobnosti. Ne gre za to, da bi se tu uveljavili.

Kako čudovito Prešernovo proslavo so imeli na primer dijaki Znanstvenega liceja »France Prešeren« na snegu! Tam, daleč od doma, so jo pripravili dijaki sami res tako dovršeno in lepo, da je resnično prevzela vse.

Zato mislim, da je bila letos zadnja taka skupna proslava. V bodoče naj bi imel vsak zavod svojo Prešernovo proslavo na svoji šoli. Dijaki naj program sami pripravijo in izvedejo. Profesorji slovenščine naj jim pomagajo, kjer dijaki to hočejo. Zelo enostavno je zdaj za profesorje, da si umijejo roke, da jih Prešeren ne briga, da gredo kratko in malo z dijaki v Kulturni dom, kjer naj bi enako kot dijaki sedli in poslušali ter eventualno pazili na red. Na Prešernov praznik naj se šola pripravlja pri slovenščini, naj bi bil to važen in velik dogodek, dijaki naj bi bili praznično razpoloženi na šoli tisti dan, vse naj bi bilo v znamenju Prešerna — našega velikana in mojstra slovenske besede. Prireditev naj bi zaobjela vse dijake in profesorje, ne pa tako kot je zdaj, da se mnogi dijaki in še bolj profesorji na poti do Kulturnega doma izgubijo in gredo po svojih opravkih, tisti pa, ki pridejo do tja, pa se med programom norčujejo ali zabavajo.

Menim, da je in mora biti Prešeren še danes osrednja točka našega dela v šoli, obenem pa tudi največji praznik na šoli, se pravi na šoli, kjer smo in živimo. Mora biti pa tudi osrednja vez med profesorji in dijaki, ki se ob Prešernu združujejo in ob Prešernu ustvarjajo slovensko šolo v slovenskem kulturnem prostoru.

JOŽE PETERLIN

IRENA ŽERJAL

novela

REJ

Jesen je bila neverjetno dolga. Reji na kraških pečinah in istrskih gričih so rdeli, rdeli, rdeli. Sončni prameni so vse razruvane, potep-tane, nepokošene travnike križali s svojo razbeljeno, nasilno lepoto.

Prelest je spravljala ženske v histerijo, ker so bile same. Tretje leto vojne jim je vzelo naj-nujnejše, kar so rabile v gospodinjstvu. Jesenska lepota, kot da se jim roga, kot da se jim posmehuje večnost, ker so sumile, da so dokončno zgubljene, dane v milost in nemilost tujim vojakom, ki so jih z ihto zasledovali, menda omamljeni od nenavadno ožarjene in valovite pokrajine. Sovražile so jih, vsak dan trdovratneje, vsak dan temeljiteje, saj so jim vse praktične stvari odpovedale. Škarje so se skr-hale, lonci puščajo, streha podobna rešetu. Poslednjo staro hruško je vzel hudič, ko so se bombniki spreletavali nad Poljanami.

»Tri leta vojne, odvečne pokore. Vzrediti otroke, ko niti v mestu ne najdeš zaslužka, ženske, ki so prale, so se menda vdrle v zemljo ali pa žive še bolj siromašno. Ljudje še dimnikov ne pometajo. Tudi če zdrdraš rafal kletvin ti nič ne pomaga. Bog se je menda ustavil v Ključu.«

Dolgo poletje in letala strašijo.

Nitka je sedela na samotni goličavi in štela pošasti, ki so letele. Na glas je molila in preklinjala. Ko so se zmagoslavno oddaljili, jih je gledala s prezirom, strahotno je čutila, kako je smešna in neumna. Jeklene ptice bo stisnila v pest, predala jih bo bronnemu prepadu, vrgla v hudičevo oglje. Toda zdaj je siromašna, tako da teka za njimi v Žabnik ali v pečine, kjer v bliskovitem plamenu gorijo padala, s katerimi so odvrgli granate. Svila je švistala. Z zagorelo roko je otepala ogenj in iskre, trgala in vlekla čisto in obžgano blago, sočni, čisti glas se je mešal s plahutanjem in švistanjem grmičja.

Ko so se sosedje po alarmih s strahom in v betežni čredi vračali domov, je vsa obžgana, razpraskana in ognjenih oči, otovorjena s svilo in kupom podatkov v glavi. Prvo leto so jokali, ker jim je požgalo najlepše trte, že v drugem letu so se vdali, odnašali izruvano, okleščeno drevje, vedoč, da so zapisani ali ne, kakor bo nanese, biču, ki ga niso zaslužili. Na obzorju, ob morju je gorela ladja. Na pečinah so se oglašali streli. Ihtivo so bol izpraskali v medsebojnem zmerjanju. Življenje je postajalo predivje,

na vrata že tako revnih hiš so prihajali berači, beračice: starci, noseče ženske z otroki ali same. Vaščanke so jih naganjale na polje, naj jim pridejo oplet travo. Zmerjale so jih, naj gredo zamenjavat blago.

Žalostne beračice so s sklonjeno glavo odkorakale z dvorišč. Tudi so vedele, da ni drugega življenja.

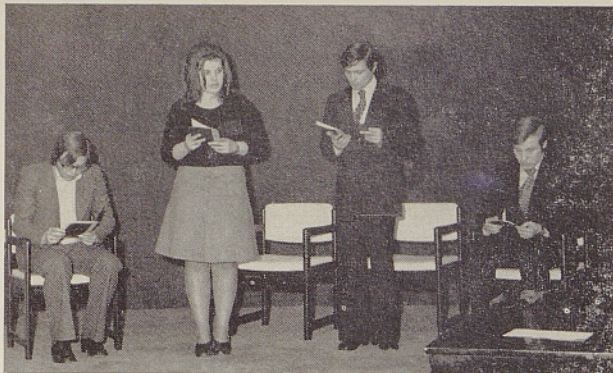
Nitka je trdovratno in napadalno kazala svileno blago, ki ga je strgala s padal: »Ste ga videli? Vseh barv ga dobiš, samo skriješ se v grapo, ko bobni, potem pa, ko skozi zrak nič več ne frči, stečeš k odvrženim granatam. Glej! Naglej se!« Pred prestrašeno žensko je razgrnila živorumene in živordeče trikotnike svile. Bila je še nepostrizena in ženske, ki zdavnaj niso videli pravega novega blaga, so se stisnile k zidu, kot da jih je hotela začarati.«

»Vidite,« jih je poučevala, »za tako lepoto moraš tvegati, ker za tako se dobi v zamenjavo, kar hočeš!«

Prehodila je Istro, Kras, Notranjsko, Gorenjsko. Včasih je s polnim fagotom na glavi, z bisagami pod predpasnikom in s torbami v rokah pešačila po teden dni. Poznala je vse jame, kjer se je skrivala, samotne kmetije, vasi in večja naselja. Prinašala je čevlje, rute, šale za dojenčke. Žaklje so ji napolnili z orehi, kostanji, moko, klobasami. Še z lešniki si je napolnila žepe in natovorjena kakor pradedov osliček hitela čez Istro in Kras. Vlak ji je večkrat ušel. Utirala si je pot skozi gozd. Na zapuščenih poljih je našla repo, se umikala pogoriščem.

Doma je našla večkrat razbite šipe, ko je bila eksplozija v bližini; razbijale so se sto let stare skodele.

Ljudje so verjeli, da je neranljiva. Bili so ponosni nanjo, a je niso mogli imeti radi, ker jim

Člani RO izvajajo Mrakovo dramo o Prešernu

je bila tuja po značaju. Mozgali so v njeno notranjost, kje najde ves pogum, a je niso znali dojeti. Verjeli so ji, da bo nekega dne začela obdelovati njive, kopati svoj vinograd in svinčenih pošasti nikjer več ne bo. V to so verjeli bolj zaradi njene vznesene trdoživosti kot vsled poteka stvari.

Ko so na drogovih zaplapolale nove zastave in se je na Poljane zgrnila množica, prihajali so delegati z vseh okoliških krajev, recitirali so in zaneseno govorili, ploskali, plesali, peli še pozno v noč, takrat so že pozabili, koliko je bilo v mestu slovenskega, koliko italijanskega. Kar naenkrat so paradirale množice v en in isti sloj v en in isti narod. Zdelo se je, da je pol mesta navdušeno nad tem, kar se dogaja, navdušenje je imelo vse možne stopnje. Pristaniška mesta in okolje vedno znajo dati duško svojemu veselju, znajo v kratkem času pozabiti na grozo, krivice, zasledovanja.

VLADIMIR KOS, Tokio

REVOLUCIONAR

»POTEM,« ZAZRE SE REVOLUCIONAR POTEM,
»NE BO VEČ UBOŠTVA. VSAK IMEL VSEGA BO DOSTI.«
V NJEGOV SMEHLJAJ SE ZLIJE JETIČNA BARVA VEK.
MED SREBANJEM ČAJA LUČ UGAŠA V DOLGI VODI.

»POTEM?« GA VPRAŠAM NEŽNO KOMAJ DRZEČ VPRAŠAJ.
»POTEM,« ZAKAŠLJA, »BO PADEL ZADNJI MOST K BOGOVOM.
TRESOČIH PRSTOV S CIGARETO RAZTRGA ZRAK.
IN ZDAJ JE ŽE VEČ V NEBA PEPELNIKU OGORKOV.

»POTEM —,« GA VPRAŠAM, »VSAKDO LAHKO JE NESMRTNA ZVER?«
POTIHOMA VPRAŠAM. DIVJA GOS SE S POLJ POSLAVLJA.
NOCOJ NE BO VETRA. V PLAHEM SRCU VODE JE MIR.
IN STISKANJE CESTE Z MOČJO KOLES SE V VZDIH RAZTAPLJA.

KMEČKI TURIZEM

V zadnjih letih statistični podatki zaznamujejo občutno zmanjšanje prisotnosti tujih in domačih gostov v tržaški pokrajini. To statistično zapažanje kaže na veliko pomanjkanje temeljnih gostinskih infrastruktur in to tem bolj, če upoštevamo statistične vire, ki kažejo stalno naraščanje prehoda tujskega prometa skozi našo pokrajino.

Čutiti je tudi brez podrobne analize, da manjka temeljni element, ki bi moral prilagoditi turistične pobude razmeram našega ozemlja. Turizem, če noče okosteneti, mora v naši pokrajini iskati novih oprijemov.

Na kvalificiranih mestih se govori, da je naše ozemlje primerno za posebno obliko turizma prehodnega in krajevnega značaja. Tak turizem, ki mora poleg splošnih potreb tovrstnega delovanja, primerno upoštevati tudi silnice, ki izvirajo iz topografskega položaja naše pokrajine mora iskati rešitve v prijemih, ki turizem prilagajajo omenjenim razmeram. V tem smislu bo treba ustvariti pogoje tudi z zakonskimi in administrativnimi posegi, ki bodo upoštevali in ščitili razvoj novega turizma, ki bo lahko premostil zastoj, v katerem se danes nahaja.

RAZVOJ TURIZMA NA KMETIH

Eden od takih pogojev je prav gotovo razvoj turizma na kmetih.

Kmetijstvo in turizem lahko najdeta v tej skupni dejavnosti najgotovейše in najzanimiveјše stičišče med naravo in industrializacijo. Obenem lahko poudarita strogo vzajemnost, ki veže ta dva svetova.

Da postane lahko turizem v naši deželi eden važnejših virov naše ekonomije, moramo že danes preprečiti spreminjanje naravnega habitata. V preteklosti je turizem vse preveč potiskal v ozadje bistveni problem, ki bi moral biti temelj njegovega razvoja, to je ohranitev naravnega okolja. Prevladovalo pa je tako pojmovanje turizma, ki je v bistvu samo še izkoriščanje in je že privedlo do nepopravljivega uničenja naravnih zakladov.

Kmetu gre velika zasluga, da je pripomogel k spoznavanju zemlje, da je varoval in prenašal iz roda v rod običaje in folkloro, da je ohranil in gojil gostoljubnost in ljubezen do zemlje.

Prenovitev in modernizacija pridelovalnih infrastruktur ter izboljšanje kmetijskih pridelkov,

to sta temeljni točki, zaradi katerih bodo gostje obračali pozornost na kmečki ambient in kmetijsko prebivalstvo, ki bo dajalo na izbiro veliko kvalitetnih in tipičnih pridelkov. V zvezi s tem izboljševalnim procesom gre posebna pozornost na razne prireditve, ki bi morale biti tesno povezane s turističnimi ustanovami in lokalnim kmečkim prebivalstvom.

Deželni zakon za kmečki turizem, ki bi predvideval tako povezavo in podpiral zgradnjo primernih struktur za razvoj gostinstva na kmetih, bi gotovo pripomogel k realizaciji tega načrta.

Prvi primer takega zakona zasledimo v gorski pokrajini Trento v Gornjem Poadižju. Tu so pred nedavnim odobrili zakon, ki v enajstih členih govori o podporah in prispevkih za razvoj turizma na kmetih. Na podlagi tega zakona se v 1. členu imenuje vrsto kmečkih turističnih operaterjev, med katere se lahko vpišejo kmečke družine, ki imajo namen posvetiti se gostinstvu posamezno ali povezani v zadruga. Ti operaterji lahko dobijo po 4. členu prispevke za zidavo in opremo stanovanja, ki ga bodo oddajali gostom in za izgradnjo prostorov, v katerih bodo prodajali kmetijske pridelke na drobno. Zakon predvideva prispevke tudi za reklamizacijo gostinskega delovanja. Prispevki za infrastrukturo so po 5. členu do 300.000 lir za vsako ležišče in do 1.000.000 lir za preureditev ali izgradnjo prostorov. V 10. členu določa pokrajina za kritje prispevkov tega zakona v lanskem letu vsoto 300.000.000 lir.

Ta zakon ne zadošča za razvoj gostinstva na kmetijah in za naše razmere ne more biti sprejemljiv v celoti, ker vsebuje več pomanjkljivosti. Vsekakor je važen, ker je prvi tovrstni zakon, ki izrecno govori o gostinstvu kot dodatni dejavnosti v kmetijstvu.

S pokrajino Trento imamo nekatere skupne značilnosti, ker kmetijstvo tako v goratih predelih Gornjega Poadižja kot na našem Krasu, sloni predvsem na kvaliteti pridelkov. Vendar na takih ozemljih kvalitetni pridelki nimajo trdne ekonomske baze, če ne v neposredni prodaji, ki gre od pridelovalca do potrošnika.

Kmečki ambient lahko nudi turistu drugačno življenje, posebno še, če bomo ovrednotili značilnosti, ki imajo svoj izvor v tradiciji, v folklori, v pripravi tipične domače hrane. Za uresničitev te obveze pa je potrebna primerna poklicna kvalifikacija.

Zaščita naravnega bogastva mora biti podlaga temu načrtovanju, ker od tega odvisi spoštovanje človeka in njegovega dela. Tako naravno bogastvo je kmečka kultura z vso pristanostjo in izrazitostjo krajevnih tradicij, kmetijskih pridelkov, kmečke arhitekture, ipd. Ohraniti je treba tipologijo kmečkih hiš, kakor so jim jo dali predniki (glej kraška hiša, kraški muzej).

V tem procesu, ki s pomočjo turizma pravilno vokvirja kmečko življenje, mora kmet postati glavni činitelj, ki ho skrbel za vsako nadaljnjo pobudo in njeno izvajanje.

Vzajemnost med kmetijstvom in turizmom je možna v mnogih oblikah. Z organizacijsko praktičnega stališča sta v naši pokrajini za začetek najbolj primerni dve fazi:

KRATKOROČNI PROGRAM: prodaja kmetijskih pridelkov (vino, sir, sadje, zelenjava) izletnikom, ki si želijo pristnega in kakovostnega prigrizka; uprava specializiranih osmic kot so npr. dunajski »heurigeni«, na katerih bi morali s tipično kuhinjo na podlagi domačih pridelkov združiti tudi folklorne prireditve itd.

DOLGOROČNI PROGRAM: prilagoditev v hiši vsaj ene ali več sob za sprejemanje tujih gostov. Nedvomno bi s tem nudili gostom nekaj dni pravih počitnic daleč proč od prenatrpanih standardnih turističnih objektov. S pravilno planirano publicizacijo bi kmečki turizem približal goste srednje Evrope življenju našega kmeta in vzpostavil tesnejši stik med našim Krasom in prebivalstvom, ki ga stoletja ščiti. S tem načrtovanjem ne mislimo iskati čudežnih rešitev perečim kmetijskim in turističnim problemom. Jasno je, da kmečki turizem ne more niti od daleč postati nova Meka za kmetijstvo v naši pokrajini. S tem kratkim referatom želimo le nekoliko osvetliti stvarno poživilno silo, ki jo v drugih državah že več let izkoriščajo in ki lahko razširi turistični prostor na področja, ki jih nismo še intenzivno izkoriščali, čeprav so polna mikavnosti in privlačnosti.

Občinstvo si ogleduje razstavo Atilija Kralja

SOLŽENICIN - IZGNAN IZ DOMOVINE

Solženicin je bil 13. februarja letos nepričakovano izgnan iz Sovjetske zveze in mu je bilo odvzeto državljanstvo. Letalo, ki je prispelo v Frankfurt s skoro štiriurno zamudo, je pričakalo mnogo časnikarjev, a Solženicin je takoj po pristanku sedel v črn mercedes in se odpeljal v kraj Langenbreuch pri Aachenu, kjer ga je pričakal nemški pisatelj in Nobelov nagrajenec Heinrich Boell. Dan po pristanku smo prejeli vest, da bo prispel Aleksander Solženicin v Zürich.

Tako se je zaključila junaška preteklost ruskega pisatelja, ki je razkrival bolezen družbe, oziroma razmer v Sovjetski zvezi. Ker z vso odločnostjo obsojamo metode, ki jih je uporabil sovjetski režim proti človeku, proti odločnemu branilcu zakona in upora proti brezpravnemu položaju človeka, borcu za človekovo svobodo in dostojanstvo, se sprašujemo, kje je zdaj tisti občutljivi svet, ki tako zakriči ob najmanjšem ponižanju človeka in ki po svoji verižni reakciji zahteva svobodo in pravičnost.

Objavljamo nekaj odstavkov o Aleksandru Solženicinu v Glasu Kulturne akcije in z vso odločnostjo zahtevamo, da se popravi krivica, ki mu je bila izvršena.

Istega 11. decembra 1918, ko je v Ljubljani izdihnil Ivan Cankar, se je v Kislovodsku na severnem podnožju Kavkaza rodil Aleksander Izajevič Solženicin... Trpljenje, ki ga je sam prestal ali pa videl, kako ga prestajajo drugi, ga je izčistilo — in postal je velik humanist, kot pisatelj vreden, da stoji ob strani Tolstoja, Dostojevskega in Čehova — a kot človek mogoče še dragocenejši od njih; ker ga je usoda postavila v krutejši čas nego je bil njihov.

Poglavitna značilnost Solženicinovih del je boj med poštenim (in zato družbeno nepomembnim) posameznikom in tistimi, ki so v imenu svoje totalitarne socialne ideje in namišljenega poslanstva pozabili na ljubezen do sočloveka ter postali orodje sistema. Prezirajo tiste, ki so ohranili zvestobo sami sebi in jih je neusmiljeno kolo režima povzelo...

Solženicin, ki je leta in leta v taborišču prestal vse hudo ter je šel skozi vsakovrstne bridkosti, pa je ostal človek, zato sočustvuje z vsemi ponižanimi in razžaljenimi....

Resnično podoba življenja in razmer v Sovjetski zvezi nam je odkril šele Solženicin: ne kot maščevalec in še mnogo manj kot obrekovalec; odkril jo je svetu kot kritični realist, kot človek, ki ga bole nepotrebne krivice in se mu trpeči sočlovek smili.

Svobode in kruha presiti Zahod se je v umetnosti vrgel na rušenje vseh tabujev, na brezobzirno razgaljanje človekovih intimnosti in brozganje po moralnih zablodah. Pornografija, pravica pesti, protinaravne čutne naslade — to so današnji mali Zahoda. Novi tabuji pa so mu postali nesebičnost, usmiljenje, dobrot, srce, vest. In te vrline je spet povzdignil Solženicin.

Za takšno odkrito pisanje, kot je Solženicinovo, je poleg umetniškega talenta predvsem potreben pogum. Pogum pa pride iz notranjega ukaza, moraš spoznati resnico — pa naj bodo sramotna dejanja ali plemenite vrline — razglašati, čeprav oblastnikom ne bo prijetna in te bodo preganjali, odirali, ignorirali. Solženicin je bil pod obtožbo, da blati svojo državo, izključen iz Zveze sovjetskih pisateljev, njegova dela so v Sovjetski zvezi takorekoč na indeksu in ni tvegati 10. decembra, na vigilijo svojega 52. rojstnega dneva v Stockholmu po Nobelovo nagrado — v strahu, da se ne bi mogel več vrniti v domovino.

Iz življenjsko in umetniško polnokrvnih spisov Aleksandra Solženicina, človeka močnega značaja

Svetoivanski zbor poje na Prešernovi proslavi

in krščanskega gledanja na svet, govornika prepričevalna beseda tožnika in hkrati ljubezni do trpečega človeka. Kot stvaritev vsakega pravega pisatelja, ki se zaveda, da mora hoditi pred družbo ter svojemu času, razmeram in ljudem držati zrcalo in izpraševati vest, prehajajo Solženicinove knjige v zakladnico svetovne literature. Človek postane boljši, ko jih bere, krotkejši, življenju za vse, kar mu nudi, hvaležnejši. Brala naj bi jih ter se ob njih estetski lepoti in miselnemu bogastvu plemenitila tudi doraščajoča mladina, ki iz mlakuže potrošniške družbe hrepeni po idealih in čisti vesti.

Za Solženicina po vsej pravici veljajo besede, ki jih je Ivan Cankar v Beli krizantemi napisal o sebi: »Ponos je v mojem srcu: kljub vsem naukom, opominom, očitkom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolecvanju je vse moje življenje in nehanje služilo najvišji ideji: resnici! Kar sem videl z očmi, s srcem in z razumom nisem zatajil; in bi ne bil zatajil za same zlate nebeške zvezde. Resnica pa je posoda vsega drugega: lepote, svobode, večnega življenja.«

FERDI MIKAC

NAD 14 MILIJONOV OTROK, KI SO PRISILJENI DELATI

Italijanska radiotelevizija je te dni v eni svojih oddaj prikazala skupino deklic, starih od 11 do 12 let, ki so se zastrupile v neki južnoitalijanski tovarni torbic in rokavic s kemikalijo, ki povzroča ohromelost. Nekatere so povsem ohromele, da se ne morejo niti v postelji premakniti. Ne služijo jim niti roke ne noge. Vendar je upanje, da bodo s časom ozdravele, kot je izjavil zdravnik. Kljub temu — tudi to je pokazala oddaja — pa v tisti tovarni še vedno delajo otroci. Enako tudi v drugih tovarnah.

Dnevnik »Corriere della Sera« pa je objavil pretekli dnevi članek z naslovom »Na svetu je nad 14 milijonov otrok, ki so prisiljeni delati«. Napisal ga je Lorenzo Bocchi. V njem pravi:

»V začetku leta 1974 je na svetu še več kot 14 milijonov otrok, starih manj ko 14 let, ki delajo v tovarnah, trgovinah, na polju, v restavracijah, na ulicah. Zdaj, ko so šejki priprli pipe na svojih petrolejskih črpalkah, smo se boleče zavedli, da smo imeli doslej napačno predstavo o naši potrošniški omiki, o naši dobi obilja in zapravljanja. Očitno je, da bomo morali popraviti še mnogo drugih svojih prepričanj glede človeškega napredka.«

Neko poročilo Mednarodnega urada za delo in neka študija organizacije UNESCO nas opozarjata na pojav otrok-delavcev, ki je pogosto še v zvezi z nedavno kolonijalno oblastjo, pa tudi z nadaljnjim obstojem zastarelih socialnih in gospodarskih ureditev, z neprestanim naraščanjem prebivalstva in z močnim upadanjem šolanja.

Neka raziskava v Tajlandiji je pokazala, da je med delavstvom v nekaterih tovarnah, npr. v tistih za izdelovanje cigaret, steklenic, tkanin, živilskih konzerv itd., visok odstotek otrok, posebno deklic od desetega do petnajstega leta, včasih pa tudi od šestega do desetega leta. Delati morajo od osem do 14 ur na dan in to vseh sedem dni v tednu za smešno nizke plače v slabo razsvetljenih in nezdravih prostorih. Pogosto se majhna industrijska podjetja, ki delajo v slabih razmerah, izdajajo za družinska podjetja, za katera ne veljajo predpisi o delu. Navadno prikazujejo zaposlene otroke kot vajence — kar dejansko so — toda naučijo se zelo

malo. Čaka jih le težko in slabo plačano delo. V Iranu izdelujejo preproge na splošno ženske ob pomoči nedorasle mladine. Zakon določa kot minimalno starost za delo v državnih tovarnah dvanajst let. A večina preprog prihaja iz majhnih zasebnih delavnic, če ne kar od dela na domu. Tam pa ni mogoča nikaka kontrola nad izkoriščanjem otrok.

Posebno razširjeno je izkoriščanje otroške delovne sile za delo po zasebnih hišah. V nekaterih državah Latinske Amerike, Bližnjega in Srednjega vzhoda ter v Aziji, starši sami odpeljejo otroke v mesto in jih prodajajo za neplačane hlapce in dekle. Ta trgovina z otroki poteka pod imenom »adaptacije« in vedno se najdejo ljudje, ki jo opravčujejo, češ kakšna huda usoda bi čakala te otroke, če ne bi našla družine, ki bi jih adoptirala in jim zagotovila kruh in delo.

Toda pojav izkoriščanja otroške delovne sile ni omejen na »zaostale« države, ki se lahko izgovarjajo na kolonializem in na razmere okolja ter na konservativnost vladajoče plasti. Ta problem se kaže tudi v tako imenovanih razvitih državah, katerih zakoni dovoljujejo zaposlovanje otrok pod predpisano starostno mejo, a pod določenimi pogoji (na primer ne prezgodaj zjutraj, ne ponoči ali med šolskim poukom in nikoli preko določenega števila ur). Pred kratkim pa so v Angliji odkrili, da so uporabljali otroke za dela, katerih ne bi smeli opravljati, in da so delali tudi ob sobotah in nedeljah ali med poletnimi počitnicami. Po domovih so na primer raznašali časopise in v zgodnjih jutranjih urah mleko. To izkoriščanje otrok je prišlo na dan zato, ker so začeli učitelji raziskovati, zakaj nekateri otroci niso nikoli utegnili napisati domače naloge ali zakaj so kar med poukom zaspali ter se niso mogli zbrati.

Največ otrok pa mora delati v poljedelstvu. Marsikje delajo otroci v nasadih vsa glavna poljska dela za plačo skupaj s svojimi starši. V Braziliji delajo v plantažah bombaža, sladkornega trsa in kakava, a to se dogaja tudi v Evropi in celo v Združenih državah. Skoraj še nikjer ni določena minimalna starost za delo na polju. Pogosto gre za otroke priseljencev.

Prva konvencija o minimalni starosti za zaposlitev v industriji leta 1919 je določila to starost na 14 let. Nekatero državo, kot npr. Italija, so jo dvignile na 15 let, a razne druge kot npr. Turčija, Iran, Pakistan in Egipt, so jo znižale na 12 let. Leta 1921 je bila sprejeta nova konvencija, ki je določila najnižjo starost za delo v poljedelstvu prav tako na 14 let in to samo v nešolskem času. A to konvencijo je podpisalo še manj držav in tudi ne velja za družinska posestva. Pri tem pa naj pomenimo, da ni delo na polju nič manj nevarno kot delo v tovarnah. V Združenih državah so nesreče v poljedelstvu na tretjem mestu in statistike dokazujejo, da se je samo v državi New York smrtno ponesrečilo pri delu v razdobju 1949-1967 47 otrok od petega do 14 leta, od tega 42 v poljedelstvu.

IVO JEVNIKAR

NAFTA, DENAR IN STRANKE

Ob začetku februarja so časopisi v Italiji prenetili javnost z razburljivimi novicami in sumničeni o vzrokih pomankanja nafte v državi. Ko to pišem, razpleti še niso znani. Po prvih vesteh naj bi velike družbe, ki trgujejo z naftnimi izdelki, podkupile (piše se o milijardah lir) zastopnike političnih strank, da bi skupno prikrili javnosti pravo razsežnost krize v Italiji. S tem naj bi družbe izzvale vrsto vladnih ukrepov ter izsilile visoko poraščanje cen (in s tem seveda dobička).

Če je pisanje listov resnično, gre za veliko goljufijo na račun vseh državljanov. Kriza bi sicer prej ali slej nastopila, a da velekapitalisti s pomočjo teh, ki bi morali zastopati volivce, težave in žrtve prebivalstva izrabljajo in še večajo v svojo korist, je le preveč. Primer pa ni osamljen. Vsako leto nastane kak »škandal«, v katerega so vpleteni predstavniki kake politične stranke. In to ne samo v Italiji. Znani so primeri v ZDA in drugod. Za vsem tem je vprašanje finansiranja strank. Mnoge stranke živijo predvsem od podpor določenih industrijskih krogov. Nekatero izrabljajo javne ustanove, v katerih imajo svoje ljudi, da iz njih »črpajo« sredstva itd. Od časa do časa se razkrije kaka nezakonitost, pride do sodnih postopkov itd.

V Italiji so stranke bistvena sestavina javnega življenja in bistvena značilnost državnega ustroja. Nekateri se jezijo na velikanski vpliv strank in tožijo npr., da je parlament le odzvočna skrinja druge sprejetih sklepov. Današnji položaj ima svoje zgodovinske vzroke in dejansko imajo stranke tak vpliv od odporniškega gibanja dalje. Takrat je šestorica strank v CLN prevzela vodstvo boja zoper nacifašizem med Italijani in je po Mussolinijevem padcu marsikje predstavljala dejansko oblast. Najznačilnejši dogodek za tisto obdobje je bil sporazum v Salernu spomladi 1944, ko so stranke sprejele dogovor s kraljem in sestavile vlado. Tako so te stranke vodile državo do prvih volitev. Ni čudno torej, da Karlov Albertov statut ne omenja strank, nova ustava pa jih predpostavlja, čeprav o njih piše zelo malo. Člen 49 pravi: »Vsi državlja-

ni imajo pravico, da se svobodno združujejo v stranke, da na demokratičen način prispevajo k določanju državne politike.« O strankah govori nato še čl. 98, ki daje možnost, da se sodnikom, poklicnim vojakom, diplomatom itd. z zakoni omeji pravica do vpisa v politične stranke. In to je vse, kar gotovo ni slučajno. Ustavodajna skupščina ni hotela pravno urediti položaja strank, ker bi lahko to omejilo svobodo državljanov. Od časa do časa pa se vendar slišijo glasovi, da bi bilo treba tudi za stranke določiti kaka pravila: glede notranjih odnosov, zunanjega nastopanja itd. Problem je predvsem važen zaradi nadzorstva nad strankami, ki ga nekateri zagovarjajo, in zaradi finansiranja strank.

Glede nadzorstva se lahko pove to: prepovedana je obnova fašistične stranke, delo ostalih strank pa mora potekati demokratično (gl. 49. čl. ustave, zgoraj), v okvirih splošne zakonodaje. Politični pluralizem je danes gotovo najboljše jamstvo za demokratično družbo, je pa tudi zelo drago sredstvo: potrebna je stalna budnost, delo, študij, potrebna so tudi finančna sredstva. Stranke potrebujejo svoj tisk, svoje urade, svoje strokovnjake itd. Nekateri uspevajo ob denarni podpori svojega članstva, druge umetno držijo pri življenju industrijci (zasebni in javni), kar potem usmerja njihovo politično nastopanje. Z denarjem se skuša vplivati na posamezne struje v strankah itd. Da bi stranke rešili teh varuštov, nekateri predlagajo, da bi denarno podpirala stranke država sama. Pri tem pa nastopi vrsta vprašanj. Ali bi take podpore izpodrinile drugačne »pritoke«? Kako

bi delili prispevke: po številu članov, glasov, izvoljenih predstavnikov? Bi mogla potem sploh nastati kaka nova stranka? Ali naj bi bile podpore denarne ali pa drugačne vrste — olajšave, razne usluge itd. Ali naj bi bili prispevki predhodni, ali pa naj bi krili že plačane stroške? Naj bi država pregledovala, v katere namene se denar uporablja (volitve, tisk, uradi...)?

Tudi v drugih državah vseh teh vprašanj niso rešili. Na Irskem dobivata državne prispevke voditelja dveh največjih opozicijskih strank, v Veliki Britaniji dobiva podporo vodja opozicije, a neke splošne rešitve še ni. V Italiji so edine javne podpore strankam te: omejena možnost televizijskega in radijskega nastopanja ob volitvah in raznih »tribunah«, nekatere davčne olajšave pri volivni kampaniji, olajšave pri izobešanju lepakov, olajšave in prispevki parlamentarnim skupinam v poslanski zbornici in senatu.

Vprašanje bo treba prej ali slej začeti reševati. Najbolj idealno bi seveda bilo, če bi stranke živele le od podpor svojih somišljenikov, a to je skoraj nemogoče. Tudi v zamejstvu čutimo, kako ne more biti politika le diletantizem, konjiček za prosti čas. In če naj ne bo to, je treba imeti svoj tisk, stalno propagandno prisotnost, svoje urade s strokovnjaki itd. Vsega tega člani sami ne morejo zlahka podpirati, čeprav izvoljeni predstavniki posredujejo strankam del svojih »političnih« dohodkov. Vendar je jasno, da je uspešna in vredna uspeha le stranka, ki je povezana s svojimi člani in somišljeniki, ki so zanjo pripravljeni tudi žrtvovati čas in denar.

POVIŠANJE POKOJNIN

socialni kotichek

Pred kratkim je bil sklenjen sporazum med sindikati in državo za povišek minimalnih pokojnin, družinskih doklad in odškodnine zaradi brezposelnosti. Sklenjeni dogovor, ki predvideva 1.400 milijard lir izdatkov, bi moral stopiti v veljavo s 1. januarjem 1974, a se je zavlekel zaradi političnih razprav v parlamentu in v senatu. V vsej državi pride v poštev 8 milijonov upokojencev, ki prejemajo minimalne penzije. To se pravi 400 milijard je predvidenih za upokojence, ki so bili podrejeni delavci, drugih 400 milijard pa za upokojence neodvisne delavce, to je za trgovce, neposredne obdelovalce, obrtnike ter za socialne penzije. Povišek družinskih doklad predvideva 500 milijard izdatkov; odškodnine zaradi brezposelnosti pa okoli 100 milijard.

Večino teh izdatkov bodo krili država in delodajalci, ki bodo morali izdati večje prispevke za finansiranje skupne blagajne za družinske doklade.

Nova uvedba je prikazana v naslednji razpredelnici:

Upkojenci	1973	od 1.1.74	Povišek
Podrejeni delavci nad 65 letom starosti	33.750	42.950	9.200
Podrejeni delavci pod 65 letom starosti	31.650	42.950	11.300
Neodvisni delavci	25.300	34.800	9.500
Socialne penzije	19.000	25.850	6.850
<i>Brezposelni</i>			
Dnevna odškodnina	400	800	400
<i>Družinske doklade</i>			
Za ženo	4.160	8.000	3.840
Za vsakega otroka	5.720	8.000	2.280

EDVARD ŽERJAL

Če imate kakršenkoli problem s socialnega področja, pišite na Mladiko, Trst - ul. Donizetti 3. Odgovorili vam bomo v Socialnem koticčku.

PREŠERNOV GENIJ MED NAMI

Pogled v dvorano med Prešernovo proslavo (desni del)

Če je že prišlo do ločene proslave Prešernovega in našega slovenskega praznika, nikakor ni mogoče reči, da je bil program morda slabše obiskan ali izveden, kakor bi bil sicer. O proslavi v Kulturnem domu je že pisal dnevnik, mi imamo nalogo poročati o proslavi v Donizettijevi ulici.

Proslava je bila iskren in topel izraz predanosti pesniškemu geniju in njegovim izročilom. Ljudje so prihajali veselo razpoloženi, praznično napravljeni, bil je to res naš narodni praznik.

V mali dvorani je bila razstava Atilija Kralja, ki se jo je občinstvo najprej ogledalo. S sten je zadihal Kras in njegove lepote, kakor jih umetnik občuti. To je bilo prijetno in lepo uvodno razpoloženje k proslavi sami, ki je bila v veliki dvorani.

Po uvodnih besedah prof. Jožeta Peterlina, je stopil na oder Karel Brišnik, ki je v izredno dovršeni obliki recitiral Matiju Čopu v spomin.

Za tem je govoril kot gost pisatelj in dramatik Ivan Mrak o Prešernu. Govor objavljamo na uvodnem mestu. Naredil je na poslušavce izreden vtis.

Da je govoril Ivan Mrak, je bil glavni vzrok v tem, da je bila nato na sporedu Mrakova himnič-

na Spoved lučnim bratom. To je kot bralno predstavo izvajal Radijski oder: Franko Žerjal, Ivo Sosič, Ivana Placer in Danilo Pertot. Čeprav je pesnitev malce težka, je kljub temu naredila na poslušavce zelo močan vtis.

Nato je prof. Martin Jevnikar razglasil izid natečaja Mladike za najboljše novele leta. Predsednik komisije je dejal takole:

Mislim, da bi ne mogli današnje Prešernove proslave lepše zaključiti kakor s podelitvijo literarnih nagrad zmagovavcem natečaja za novele, ki ga je razpisala pred časom Mladika. Stalno poudarjamo, da moramo Prešerna ceniti in se ravnati po njegovih idejah, to je, da moramo ljubiti svoj narod in mu ostati zvesti v veselih in žalostnih trenutkih življenja in zgodovine. Prav tako da moramo ljubiti svoje brate in delati za to, da bo zavladal na svetu mir in da bo vladal med državami sosedski odnos.

Veliko premalo pa poudarjamo — če sploh poudarjamo — to, da moramo Prešerna posnemati tudi v njegovem leposlovnem ustvarjanju. Če se je sam tako trudil, da nam je ustvaril pesmi evropske višine, ne smemo misliti, da jih je pisal zato, da bi si pridobil Julijo ali naklonjenost duhovščine, kar bi radi nekateri videli v Krstu pri Savici. Hotel je dati Slovencem tako poezijo in literaturo, ki bi bila enakovredna drugim tedanjim literaturam. Z njo je želel izpodrinuti nemško, ki so jo tedaj mnogi med slovenskimi meščani oboževali.

Zato se mi zdi potrebno zlasti v zamejstvu poudarjati tudi to stran Prešernovega dela in pomena, saj ne živimo v dosti ugodnejših kulturnih razmerah, kakor so bile v njegovem času. In zaradi tega je treba pohvaliti zamisel Mladike, ki je sklenila, da bo vsako leto razpisala literarni natečaj in na Prešernov praznik podelila nagrade.

In takó sem zadovoljen, da smem danes podeliti nagrade letošnjim zmagovavcem v imenu komisije, ki so jo še sestavljali: glavni urednik revije prof. Jože Peterlin, pisatelj prof. Alojz Rebu-

Prva nagrada: Prof. Jevnikar jo izroča Zori Tavčarjevi

la, pesnik Albert Miklavec in pesnica Ljubka Šorli-Bratuževa.

Razpisanih je bilo 5 nagrad, in sicer po ena prva in druga in tri tretje. Natečaja se je udeležilo 9 pisateljev, največ iz Trsta, nato iz Koroške in Slovenije, zelo skromna pa je bila udeležba Gorice, čeprav znajo tudi tam sukati pero. Vse odločitve je komisija soglasno sprejela in lahko bi bila podelila še kako nagrado, če bi bila v razpisu predvidena.

Nagrade so naslednje:

PRVA NAGRADA:

Janez Trn: *Velika maša* (avtor Zora Tavčar).

Po splošni sodbi komisije zasluži novela prvo nagrado tako po umetniško zrelem in literarno verziranem pristopu kakor po spretnosti obdelave in topli človeškosti vsebine.

DRUGA NAGRADA:

a-e-i-o-u: *Predestinacija* (avtor Janko Messner)
Zgodba, vzeta iz sodobne koroške stvarnosti, je izpeljana s samozavestno literarno roko in stilno izbrušenostjo, čeprav je mestoma malo preveč feljtonsko lahkotna. Prevevata jo živ humor in zdrava ironija.

TRETJA NAGRADA:

Svetlana: *Bajka o ljubezni* (avtor: Irena Žerjal)

Literarno spretno podan sestavek, prežet s tekočutnim lirizmom, a premalo povedno utemeljen in stilno ne do kraja izčiščen.

Tine Sobenovski: *Tragedija vprašaja* (avtor želi ostati neznan)

Novela je napisana z modernim abstraktnim prijemom, kaže dokajšnjo pripovedno spretnost, a je premalo razvita.

Celica: *Dragocenost* (avtor: Tončka Curk)

Realistično opisna zgodba s skromnim psihološkim ozadjem, a vendar s tekočo pripovedjo in toplim človeškim občutjem.

Tretja nagrada: Prof. M. Jevnikar jo izroča Ireni Žerjalovi

Sledil je še kratek koncert svetoivanskega cerkvenega zbora pod vodstvom Nade Žerjalove. Zapel je nekaj narodnih pesmi in nekaj Prešernovih besedil, ki so uglasbene. Najbolj je seveda pripočela spet »Zdravljica« prof. Ubalda Vrabca. Vse pesmi so bile zapete z velikim poslušom in s pravilno interpretacijo, nekatere z zelo posrečenim solo petjem. Seveda je žel zbor val odobravanja.

Tako je Prešernova proslava v Donizettijevi ulici dosegla svoj namen. Udeležilo se je zelo veliko ljudi, razpoloženje je bilo izredno pristrčno, povezano je bilo v slovenski kulturni prostor. Čeprav organizatorji niso nikogar vabili, je bil navzoč škofov vikar dr. Lojze Škerl, deželni poslanec dr. Drago Štoka, pokrajinski odbornik dr. ing. Milan Sosič, ravnatelj slov. radia dr. Matej Poštovan, predsednik Slovenske prosvete Marij Maver, celotna komisija, ki je podelila literarne nagrade s prof. Martinom Jevnikarjem kot predsednikom, tajnik Ljudskega gibanja dr. Franc Mljač, msgr. Leopold Jurca iz Kopra, gospa Bratuževa iz Gorice, g. Vinko Sandalj z gospo, dr. Luis Kisovec z gospo in mnogi drugi. Večer je bil zares lep.

Pogled v dvorano med Prešernovo proslavo. Videti je levi del

NEVA KOT GOSPA

novela mladih

Jaz ne sanjam za svojo bodočnost zlate palače ali krone na glavi, a tudi ne prav predpasnika in metle. Kar sem si želela že iz otroških let, je le, postati mama neštetihi otrok.

Skromna, a lična hišica sameva ob obali, mir, tišina in čvekanje morskih ptic so ji zvesti prijatelji. Zarja komaj barva še zaspano naravo, ko se okna že škripajoče odpirajo. Najprej se valji dima kotalijo iz dimnika, nato pa zavla da po stanovanju vonj po topli kavi. Moje napačno petje dokončno prebudi moža, ki urno pošči plje zajtrk, bežen poljub ženi in otrokom in že mi cestni prah skrrije pred očmi avtomobil. Še nekaj časa vlada tišina in to izkoristim, da pripravim mleko lačnim malim zemljanom. Toda še se dvakrat ne zavrtim, ko iz bližnje sobe začujem prihajati sitno cmerjenje, medtem ko osemletni Aljoša že škropi z vodo v kopalnici. Mali Janezek se kaj kmalu potolaži, samo da zagleda potico na mizi. Ko oba šolarčka spravim v sobo, me doma že čakata Andrejka in Martina, enoletni zaliti dvojčki, ki se zjutraj ne trudita z jokom in raje v svojem jeziku pokramljata in iz lepo pogrnjene posteljiice naredita lastavičje gnezdo. Z obloženimi rokami ple-

nic pricapljam v sobo in se lotim ene od dveh. Naj se pa samo obrnem, že mi Martina zleze na oni konec mize. Ko sta obe čedno pripravljene, mi kot vsak dan »pomagata« pri nakupovanju, kuhanju kosila — in končno gremo še po ona dva kregeljna v šolo. Še očka, — in družina je zbrana. Kosilo je eno samo tolčenje z vilicami ob krožnik, cmerjenje, če dam Andrejki prej ko Martini žlico v usta, in razsrjeni možiček venomer godrnja, da ne more nikoli pojesti v blaženem miru.

Popoldan se Janezek in Aljoša zapreta v sobo, da v tišini spišeta naloge, medtem ko dvojčki kar umirata, da bi še onidve naredili rdečo piko na belem listu. In ker jima to ni dovoljeno, pobelita zidove z umazanimi rokami. Zvečer pa, po vseh svojih dnevnih komedijah, zaspita kot snopa, medtem ko ona junaka še v postelji bereta slikanice. Midva z možem še kaj pokramljava, in ko blede luna priplava na nebo, je lična hišica ob obali že v grobni tišini.

In tako sanjam in gledam v prazno ure in ure, dokler me pač mama ne prikliče v realnost in me spomni, da sem z računom ostala na polovici.

DAVID ESINA, učiteljišče

TRIJE MOMENTI V MOJEM ŽIVLJENJU

Bilo je sredi julija, ko sem s potniško ladjo »Enrico C.« prispel v Arubo, na enega najlepših otokov Antiljskega otočja. Bilo je soparno, čeprav je ura kazala osem. S kolegom sva se odločila, da se bova dopoldne kopala in sončila, popoldne pa bi si ogledala mesto. Najela sva avtomobil in že hitela po obmorski cesti mimo hiš, parkov in visokih palm, ki so s svojimi listi metale prijetno senco na sivi trak asfalta.

Po mnogih kilometrih sva zavila na netlakovano cesto in kmalu nato prispela na ogromno plažo.

Kaj takega nisem še nikoli videl. Pred nama svetlorumen pesek in morje kot iz kristala, za nama pa tropski gozd, iz katerega so se tu pa tam dvigale visoke palme.

Kar se mi je zdelo še najbolj neverjetno, edini osebi na tej zlati plaži sva bila midva. Pre-

oblekla sva se in šla v vodo. Skoraj bi me prijel krč, voda je bila ledeno mrzla. Opustil sem misel na kopanje in se rajši ulegel na topli pesek. Zamislil sem se; vse okrog je bilo pravljíčno, kot začarano. Bal sem se, da je to le sen, ki bo izginil, brž ko se bom zbudil.

Tako sva ležala leno verjetno pet ali šest ur. Prijatelj me je opomnil na najin popoldanski program. Prosil sem ga, naj gre sam, ker bi jaz rajši ostal na tistem čudovitem kraju. In tako sem ostal sam.

Popoldne je minilo zelo hitro in že so se na zahodu vžigali žarki utaplajočega sonca.

Prizor, kateremu sem bil priča, je bil prekrasen, očarljiv, čaroben; morje je gorelo v tisočeri h barvah. Ne vem, koliko časa sem ostal tam, očaran od neskončne lepote narave in njenih iger. Rad bi bil ostal tam, podnevi bi bil kip in bi oživel le ob sončnem zahodu. Takrat bi užival v naravi z njenimi prepletajočimi se barvami in žarki. Ko je žareča obla utonila v morju in me je prva večerna sapa prebudila iz zamaknjeno sti, sem se tiho usedel v avtomobil in se vrnil na ladjo.

Vzdramim se iz spominov in občutim praznino sedanjosti. Zakaj sem zapustil denar, plovbo?

Lahko dam sto odgovorov ali pa nobenega. Sedaj sem tu, obiskujem slovensko šolo in se skušam prilagoditi mirni vsakdanjosti.

Navajen sem bil na čisto drugačen potek življenja, živel sem v okolju, v katerem sem lahko uveljavljal in zagovarjal svoje ideje in dejanja. Sedaj pa moram biti večkrat tiho in delati tako, kot delajo vsi.

Navajen sem bil ukazovati in ukaze samoljubno sprejemati. Sedaj je obratno. Sicer pa mislim, da sem večino starih navad sedaj odpravil.

Vsako okolje ima svoje zakone — in po teh se mora človek ravnati, da ne pride do konflikta. Pisal sem o svoji preteklosti in sedanjosti. Kaj pa jutri? Se bom vdal mirnemu vsakdanjemu življenju, praznim in sivim dnevom? Bom postal nezadovoljen kot večina ljudi? Ali pa bo spet zmagala želja po novem in neznanem?

Mnogo je poti, stvari in resnic, ki jih človek ne pozna, a jih lahko odkrije in nepričakovano najde uteho.

Kaj bom iskal jaz, kaj bom našel...?

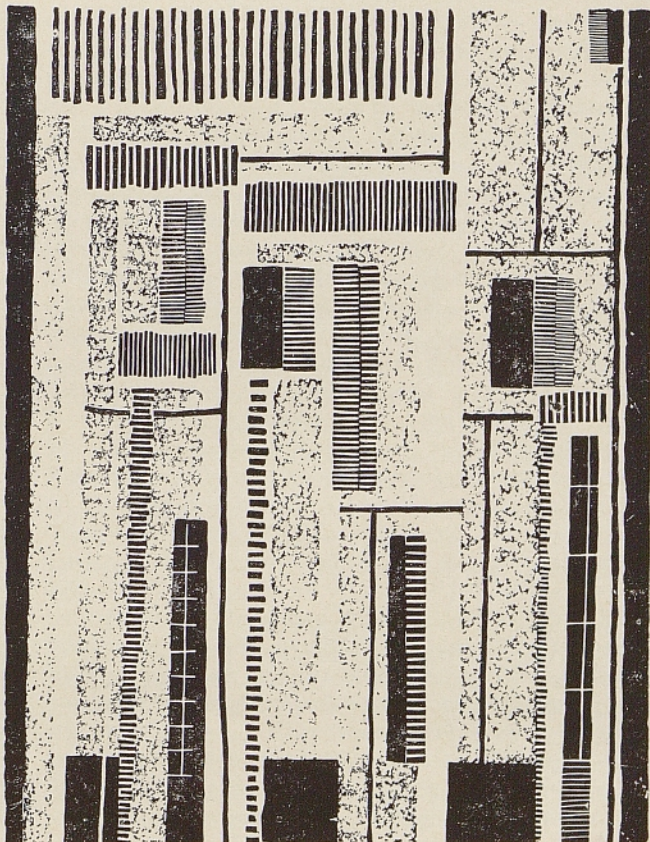
Akademski slikar Lojze Spacal - Prešernov nagrajenec

Letošnjo Prešernovo nagrado je poleg Marijana Lipovška in Berta Sotlarja prejel tudi naš tržaški rojak ak. slikar Lojze Spacal.

V utemeljitvi nagrade je med drugim rečeno:

»Tržaški rojak, akademski slikar Lojze Spacal je v svojem monumentalnem opusu, v katerem zavzema najbolj vidno mesto grafika, združil v posrečeni sintezi likovno izročilo slovenskega Krasa in sočasne odseve evropskih umetnostnih tokov. Kot eden prvih umetnikov, ki so v povojnih letih odpirali pot sproščnemu likovnemu ustvarjanju, je začel raziskovati možnosti za simbolno predstavitev Krasa in življenja na tem koščku sveta.«

Umetniku Lojzetu Spacalu iskreno čestitamo k priznanju!

NEKATERE IGRAČE

PREDČASNO POSTARAJO OTROKE

za sodobne žene in dekleta

Pravijo, da nosijo igrače v sebi značilnosti, s katerimi vnašajo v otroški svet sheme in stereotipe odraslih. O tem pojavu je dne 16. decembra lani pisal italijanski list »Corriere della sera«. Točni podatki govorijo, da potrošijo starši, tete in babice italijanskih otrok sto milijard lir na leto za igrače, ki jih podarijo otrokom. Zlasti očete so najbolj radodarni. Marsikateri oče se je namreč še pred kratkim vdal želji po nakupovanju, ko si je, s trinajsto plačo v žepu, ogledoval izložbe z igračami. Ugotovili pa so tudi, da pri takem nakupovanju 32 procentov odraslih vstopi v trgovino z igračami, ne da bi točno vedelo, kaj bo izbralo iz bogate zaloge vsakovrstnih izdelkov. Večina se za to ali ono igračo odloči, potem ko jim razkažejo celo vrsto novosti, s katerimi bi presenetili sinčka ali hčerko.

Poleg tega je tudi ugotovljeno, da se večina staršev pri nakupu odloči za takoimenovane poučne igrače, ki pa so otrokom najmanj všeč. Na žalost pa starši — pravi avtorica članka Giulia Borghese — še vedno poetično pojmujejo igro in kratek čas otroka kot resno stvar, podobno kakemu opravilu. Večkrat imajo celo igranje kot psihološko pripravo za delo, ki ga bo otrok v poznejših letih opravljal. V inventarju igrač lahko zasledimo celo vrsto igračk, kot so svedrčki, pisalni strojčki in podobno orodje. Tak miniaturni svet je za »fantke« zelo obširen; punčke imajo tega dosti manj. Sodeč po tem, kar jim podarijo starši, pa so vse že vnaprej namenjene gospodinjskim opravilom. Ni pa izključeno, da morajo skrbeti tudi za svojo zunanost. Poleg zaloge vsakovrstnih kuhinjskih in drugih strojev imajo v svoji sobi še cel zaboj lasulj, okraskov, verižic, čevljkov z visokimi petami in drugih pripomočkov. V ta neskončni svet igrač spadajo tudi ročna dela. kakršna opravljajo njihove matere, in pa debelušne gumijaste punčke, ki v tej ali oni poziciji jočejo in vpijejo. Drugih takih igrač italijanske punčke ne poznajo. S tem v zvezi omenja članek knjige »V svetu deklic«, ki jo je napisala Elena Ginini Belotti. Knjiga je že pritegnila pozornost velikega števila mater. Nekatere matere pa vendar gledajo bolj optimistično na vso stvar in menijo, da je za njihove hčerke koristno, če se bavijo z igro, ki ponazarja delo odraslih. Če se že tako zgodaj — pravijo — ukvarjajo z jokavimi punčkami, likanjem, pranjem, gospodinjskimi stroji in drugimi opravili, bo njihova bodočnost brez dvoma drugačna od tiste, ki jo doživljavao njihove mate-

re. Zgodilo naj bi se podobno kot s fantki, ki sprostijo v letih otroštva vse tiste nasilne nagone, ki lahko motijo miren razvoj v poznejših letih. Kot odlično sredstvo za to se pri fantkih uporablja orožje — igrača, ki ga industrija vedno bolj izpopolnjuje. Samokresi, puške in čelade niso več nedosegljivi najmlajšim.

Nekatere matere pa imajo rajši igrače, ki ne poznajo razlike med spoloma. V hišo prinašajo bicikle, skire, obroče, drsalke ipd. Prav tako ne smemo pozabiti na dejsivo, da se tudi pri nas, kot že v Ameriki, Veliki Britaniji in Nemčiji, pojavlja vedno večje število staršev, ki imajo čut za ekologijo. Taki starši načelno odklanjajo vsako igračo iz plastike ali drugega umetnega blaga in kupujejo otrokom le izdelke iz naravne snovi, predvsem iz lesa. Radi imajo tudi rokodelske izdelke in zavračajo serijo novosti, ki nam jih ponuja industrija. V trgovinah, ki razpolagajo s tem pristnim blagom, najdejo lahko tudi cel kup starih igrac, ki so marsikje že šle v pozabo. Nemalokrat se zgodi, da take igrice navdušijo otroke in zberejo okoli ene mize celo družino. Obenem pa nam dokažejo, kje je glavna pomanjkljivost današnjih, industrijskih igrač. Po večini mnenj manjkata tem igračam predvsem fantazija in skromnost. Industrijska proizvodnja zmora marsikaj, vendar ne zna ustvariti niti malo poezije, skrivnosti in pravljичnosti. Skromnejše igrače morda ne zadovoljijo poželjivega pogleda otrok, vendar pa jim dajejo dosti več topline in zabave kot preveč izpopolnjene in drage igrače.

Prof. Jevnikar izroča nagrado Tončki Curkovi

ČAJI IZ RASTLIN PREPREČUJEJO HITRO STARANJE

Staranje ni nič drugega kot upadanje telesnih moči zaradi slabega delovanja različnih organov. Sicer je staranje res naravni pojav in vsakdo postane sčasoma star, vendar ta proces lahko tudi nekoliko zadržimo. Za današnji način življenja je značilno, da ljudje hitreje postajajo stari. Ljude pa se temu procesu lahko nekoliko upirajo tudi z uporabo različnih zdravilnih čajev, ki jih lahko pripravijo doma.

Grenke snovi lišajev prinašajo v telo, predvsem v kri, velike množine klorofila, pomnože bela in rdeča krvna telesa in povzročajo s tem nekakšno pomlajenje.

Čaj iz preslice preprečuje vodenico, razne kamne in katarje, ker poživi kremenčeva kislina delovanje ledvic.

Brinove jagode delujejo ugodno na ledvice, jih požiwe in odstranjujejo revmatične bolezni.

Pelin učinkuje ugodno na jetra in je za obnavljanje krvi velikega pomena.

Bezeg deluje ugodno na vodo v telesu, jo odstranjuje, kakor tudi razne katarje in pomaga v začetku tudi proti vodenici.

Uživanje česna kot učinkovitega sredstva proti poapnenju žil, je splošno znano in zelo priporočljivo.

Za krepitev živcev nam služita baldrijanov čaj in šentjanževa roža.

Med najvažnejšimi hranili, ki naj bi jih uporabljali vsak dan in pri vsaki hrani, so jabolka, navadno korenje in oves, ki ga uživamo v obliki ovsenih kosmičev. Če uživamo omenjena hranila, dovajamo telesu na popolnoma naroden način novih moči, ki ohranjujejo telo sveže in zdravo. In prav zdravo in sveže telo daje videz mladosti, medtem ko je bolehen in nepravilno hranjen človek nekako ovenel in starikav. Že pri otrocih, ki so slabo hranjeni, je opaziti neke sledove starikavosti. To pa samo zato, ker manjka telesu različnih snovi, ki telo krepijo, ki pospešujejo obtok krvi, obenem pa telo tudi ščitijo pred boleznimi.

Telo torej lahko držimo v dobrem stanju na način, ki ne zahteva nobenih velikih izdatkov, saj si različne zeli naberemo lahko sami in jih s pridom uporabljamo.

Did

ZA ZDRAVJE NOG

Zdrave, negovane noge so zmerom lepe. Ali so malo predebele ali prevelike, ni tako važno. Lepo in prožno hojo ima lahko tista ženska, ki ima zdrave noge.

Predvsem mora gospodinja malo bolj čuvati svoje noge. Kolikokrat mora gospodinja zaradi raztresenosti ali pozabljivosti napraviti mnogo nepotrebnih korakov. Kadar gremo v mesto nakupovat, si že doma napišemo na listek vse, kar potrebujemo, da nam ne bo treba še v drugič ali tretjič z doma. Gospodinjsko delo si uredimo tako, da čim bolj varujemo noge. Gospodinja! Ali si res prepričana, da bo perilo slabše zlikaño, če ga sede zlikaš? Ali bo krompir manj okusen, če ga sede olupiš? Ali bo posoda manj čista, če jo sede umiješ? Ne, nikakor ne! Privadi se torej večino gospodinjskih del opravljati sede! Blagodejni učinek se bo kmalu pokazal. Noge zvečer ne bodo več pekle, mišičevje v mečah in stegnih te ne bo več tako bolelo.

Bolnim in občutljivim nogam privoščimo primerno nego. Vsak večer si jih umijemo. Okopljimo jih najprej v topli vodi, potem jih vtaknimo še za dve minuti v mrzlo ali vsaj ohlajeno vodo. Izvrstni dodatki k nožni kopeli so: kis, sol, boraks, odcepek hrastove skorje ali kamiličnega čaja. V drogerijah dobimo tudi razne tablete, ki prav tako po-

življajo. Po kopeli si noge dobro obrišimo s frotirko ali pa z razkavo platneno brisačo. Potlej jih natrimo z alkoholom. Masiramo jih od spodaj navzgor do kolen. Ko ležemo, jih podložimo z blazino, tako da ležijo za kakih 20 cm višje, kakor drugo telo.

Ženska, ki jo bolijo noge, pa ne ve zakaj, naj gre k zdravniku, najbolje k ortopedu. Morda ima ploščato nogo ali kako drugo napako, ki se da odpraviti s primernim vložkom. Galošk in snežk ne smemo imeti ves dan na nogah, ker ne propuščajo zraka. Noga se spoti, nabrekne in se hitro utru-di. Potne noge zdravimo s kopelmi, ki jim dodamo obilo kisa. Razen tega si večkrat natrimo noge s špiritom in nasujmo med prste riževe moke ali pa navadnega otroškega pudra. Noge si moramo v tem primeru vsak dan po dvakrat okopati, nogavice pa vsak dan menjati.

Ženska, ki nosi pravilno obutev, ne premajhno in ne preveliko, in ki ne izpostavlja nog prevelikemu naporu, ima zmerom zdrave noge in prožno hojo. Obtiščanci in kurja očesa so samo posledica nepravilne obutve.

Ženske, ki morajo biti ves dan na nogah, na primer natakariče, prodajalke, asistentke itd., naj po dvakrat na dan menjajo obutev.

Did

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Lev Detela

Lev Detela, ki živi pri Dunaju, je izdal v zadnjih letih štiri nove knjige (o prejšnjih štirih glej Mladiko, febr. 1969). Vse štiri so izšle v Londonu pri Pika Print Limited v offsetni tehniki. To so: *Sladkor in bič* (1969), *Črni mož* (1969), *Metaelement* (1970) in *Kraljev kip* (1970).

SLADKOR IN BIČ je pesniška zbirka 47 pesmi na 65 straneh. Razdeljene so v uvodno in pet ciklov: *Osnovnice*, *Zastareli potopisi*, *Parapsihologija*, *Ob koncu sveta* in *Sladkor in bič*. Kakor smo videli pri prozi, je Detela izrazit avantgardistični pisatelj, ki se je šolal pri Kafki in eksistencialistih, zato je težko razumljiv in tudi težko ocenljiv z običajnim kritičnim merilom. Tudi v pesmih hodi po isti poti in ni brez namena dal na uvodno mesto cele te zbirke pesem *Knjiga*, v kateri pravi: »Črke se lovijo po divjih pokrajini, / v črni kočiji potuje knjiga skozi čas; / včasih vidimo zarjo na platnicah, / drugič pa samo temo in mraz... / Vsi prepoteni se lovimo po globinah knjige, / iz knjige pa nikoli ne najdemo poti.«

V prvem ciklu so krajše pesmi o vsakdanjih stvareh in pojavi življenja. Napisane so na videz preprosto, vendar so podobne le postavljene druga poleg druge, brez povezave. Za zgled vzemimo *Nežna roka*: »Nežna roka šumi kot drevo. / Nežna roka gori kot grmada. / Nežna roka je največja armada. / Nežna roka plapola v vetru, / nežna roka se kadi kot beli dim. / Nežna roka trepeti, / nežna roka se z nožem igra.« Vsak verz je misel zase, naslovna beseda se pogosto ponavlja, enotne vsebine v posameznih pesmih ni.

Podobne so ostale pesmi, le da so bolj odmaknjene od stvarnosti. V pesmi *Kaj se zvečer dogaja* pripoveduje: »Zvečer je pohoštvo nevarno: / stol eksplodira s hudim pokom, / omara se podre sama od sebe, / pisalno mizo odnese nad oblake, / slike padejo s stene kot orumenelo listje jeseni. / Pisatelj se ob takem večeru razstavi na prafaktorje / glava se odkotali v Afriko in vedežuje črnem nemogoče napovedi, / roke potujejo po Parizu in se jih vsi boje, ker so brez telesa...«

Iz teh pesmi ne najdemo poti in njihova vrednost je v lepem jeziku in nekaterih primerah, v tekočih verzih, ki so sami po sebi sveži in pesniški, povezani v celoto pa dajejo vtis prešernega igranja.

ČRNI MOŽ. Grozljiva zgodba v verzih. 26 strani. Posvetil jo je svojim trem sinovom. To je nekaka pravljica o očetu, materi in otrocih ter Črnem možu, ki vdere v njihovo siromašno hišo, se napije in nasiti, ko pa hoče odnesti zaklad iz kleti, ga piči kača in umre. Iz pesnitve zvenijo verzi različnih ljudskih pesmi, ki so spretno vdelani v zgodbo. Pripovedovanje teče neprisiljeno, zdaj grozljivo,

zdaj hudomušno in sproščeno, kakor se prilega otroškim pravljicam. Napisana je v obliki igre.

METAELEMENT je zbirka 24 pesmi, ki so razvrščene v dve skupini z naslovoma: *Eksistenca* in *Esenca*. Pred obema cikloma stoji uvodna pesem brez naslova in z naslednjo vsebino: »Na dnu sveta v največji globočini / ugaša sonce s tremi kronami. / Na vrhu gore v megli sivine / ni dneva, ne noči ne nebá. // Na dnu sveta se lesketa blaga votlina, / na vrhu gore kroži črni ptič. / Globoko spodaj je čudežna sinjina, / a zgoraj je puščobnobeli ptič.« Pesem je sestavljena iz samih nasprotij in antitez, ki sestavljajo nekak narobe svet: na svetu je vse sivo, megleno, puščobnobeli nič in nad vsem tem še mrtvaški ptič, v globinah sveta pa ugaša sonce s tremi kronami, lesketa se blaga votlina in čudežna sinjina.

Ta miselnost uvodne pesmi spremlja vso knjigo. Deteli se kaže svet v najtemnejših barvah. Kamor gredo ljudje jim bela kača sesuje vse srečne upe in zapre pot. Zvečer ti smrt »vprašaje na blede čelo riše, / blaznost se ti z obraza smehlja«. Skozi naše trpijenje potujejo zime, prihaja doba »s slepimi očmi«, izginitli smo »v svetovnih sajah«, volk se gleda v razbito ogledalo, v starem gradu sedijo in pojejo vojščaki »v nesreči, ki se svetlika kot lunino oko«, o polnoči se ti krohota goreča gora.

Vso to tragiko sveta je podal Detela v podobah, ki so razumsko izdelane; vsak verz je navadno samostojna podoba, misel, podana z glavnim stavkom. Misli so izražene odsekano, rezko, kot nekake sentence, brez ugovora, češ tako je in nič drugače. Iz tega mračnega in nerealnega sveta ni izhoda, ni rešitve, zakaj »iz zadnjega ozvezdja se nam roga božja pest«.

V drugem delu, v *Esencah*, so pesmi manj jasne in oprijemljive, čeprav so sestavljene po istih načelih kakor v prvem ciklu. Neki bog je obiskal svet, »bog nevidnih kozmičnih obzorij«, čuden je ta bog, saj »milijon mesecev sije iz njegovega čela«. Iz kozmosa »srebrni ptič leti«, »bog se izgublja v črnem bobnenju«, »volčji veter ti piha v lice, / izgubljaš se v vesoljno temo«. Človek je zdaj mogočen kot paša, »nato smo neznatni v temi«. Zaman iščeš neznano kovino: »šele ko si star tisoč let, / se zaiskri na obzorju čudežni zakrament, / gledaš ga z zlatimi očmi kot zaklet, / pred tabo žari čarovniški element.«

V bistvu gre tudi v teh pesmih za stiske in težave sodobnega človeka, ki je tako sam in nebogljen, izgubljen sredi sveta in problemov, ki so večji od njega. Nikjer ni za človeka nič oprijemljivega, trdnega, vse se odmika njegovemu drobnemu razumu, vse iskanje je zaman, zakaj »iz stoletnih knjig čudna blaznost puhti... nikoli te sreča ne doleti«. Skrajni, brezizhodni pesimizem.

Pesmi so oblikovno izdelane, primere sveže, drzne, mnogo povedne, razumsko ustvarjene. Na premišljenost

kaže tudi enotna zgradba: vse pesmi imajo po tri štiri-
vrstne kitice, ki so navadno rimane. Med to in prejšnjo
zbirko je velika razlika.

KRALJEV KIP. Zgodovinski roman. Knjiga ima samo
39 strani, zato ne gre za zgodovinski roman ne v klasič-
nem in ne v modernem pomenu te literarne vrste, ampak
za šopek 34 kratkih zgodbic in pet kratkih pesmic, brez
povezave, brez prave epske vsebine. Sedanjost se pre-
pleta s preteklostjo, avtor pripoveduje o turnirju, o gradu
kralja Arturja, o bojih s Turki, o križarskih vojnah, o starih
in novih kraljih itd. Vse to pa pripoveduje Detela z očitno
ironijo, z zamahi na desno in levo, z norčevanjem iz vse-
ga, iz česar so sestavljeni zgodovinski romani.

Ko opisuje turnir, ga ne zanima umirajoči vitez, am-
pak detelja, v katero pade: »Zgrudil se je v travo, polno
sveže detelje (o kakšna paša za ovce naslednjih stoletij!)
in žalostno izdihnil.« Pri opisu pojedine kralja Arturja po-
rabi priliko, da udari po modernem slikarstvu: »Pravkar
obira kost. Pri tem opravilu je podoben legendarnemu
kralju Henriku, ki je kosti metal v svoje goste in v stene
svojega gradu, s čimer je ustvarjal svojevrstne ornamen-
te in postal tako rekoč predhodnik novega slikarstva« v
poglavju *Tudi na podložnike ne smemo pozabiti* ironizira
socialno zgodovino in sociologijo, dalje duhovščino,
ki priporoča spoštovanje oblasti, končuje pa s kolektiviza-
cijo kmečke zemlje: »Tudi petsto let kasneje vihti nekdo
nad tlačanom bič iz sedmih kit in ubožci se ponovno, kot
vedno kot včeraj in jutri, zvijajo od bolečin po tleh.« V
poglavju *Parada* pravi, da »brez parade v našem življenju
res ne gre«, ker pa je ne zna opisati, jo prepušča »drug-
im, višjim, pomembnejšim plemenitejšim in brihtnejšim
osebam« .

Pisatelj gre mimo zgodovinskih in današnjih razmer
z nasmeškom na ustnicah nad tem ali onim dogodkom ali
pojavom zlomi sulico, kralje in njihove kipe razbija s stre-
lami toda vse to nič ne pomaga kakor vidimo v sestav-
ku *Kraljev kip*: »V našo grozo pa se rojevajo že novi kra-
lji, novi kipi nas spremljajo na vseh naših življenjskih po-
teh, Ko smo se tako postarali, šele opazimo, da stopimo
pred razpadlim gradom, med cipresami, kot na kakem
pokopališču. Glave mrtvih kraljev ležijo razbite pred na-
šimi nogami in zemlja trepetava v večeru. Radi bi odšli iz
tega groznega začaranega kroga, iz tega risa, iz tega
kraja, a naše noge so okamenele, tudi mi smo postali tak
razpadli mrtvi kralj.«

Delo je izrazito avantgardistično, nekaj antiroman, po-
sebne vrste protestiranje v dobi vsesplošnega oporeka-
nja in zametanja vsega starega in ustaljenega.

Detela je brez dvoma nadarjen pesnik, dosegel je pri-
znanje v nemškem svetu, vendar pa je v njegovem delu
preveč očitne težnja, da bi ustvaril nekaj »modernega«
za vsako ceno.

Milena Merlak - Detela

Milena Merlak - Detela je izdala doslej v mozevi lon-
donski založbi Sodobna knjiga, avantgardistična dela
slovenskih avtorjev, dve pesniški zbirki: *Sodba od spo-
daj* (1964) in *Beseda brez besede* (1968). O obeh sem po-
ročal v Mladiki, februar 1969.

Marca 1969 je Merlakova izdala v isti založbi prvo
knjigo proze z naslovom SKRIVNOST DREVESA s podna-
slovom: Petindvajset tekstov (57 strani). Gre za kratke
sestavke, najdaljši obsega dobre tri strani, nekateri pa
tudi samo po eno. Pisateljica jih imenuje »tekste«, morda
bi jim lahko rekli »črtice«, ker se v njih ne drži nobenih
pravil, ne glede vsebine ne glede oblike. V njih je šla še
dalje v avantgardizem in hermetičnost kakor v pesmih,
ker ni nikjer nič oprijemljivega, epskega ali pripovedne-
ga, kar bi pomagalo razložiti, zakaj so posamezne črtice
nastale in kaj je pisateljica z njimi hotela povedati. V
teh črticah je prišla Merlakova tako pod vpliv svojega
moža, da bi lahko zamenjala svoj podpis z njegovim.

Za zgled analizirajmo prvo črtico po kateri nosi knji-
ga naslov — *Skrivnost drevesa*. Začenja se: »Vsako dre-
vo, vsak gozd šumi in tvojemu glasu ali v glasu potujočega
pevca, kot bi govorila množica.« Ti ali potujoči pevec ho-
dita skozi gozd, objemata debela, toda vrhovi »zbirajo v
deblih skrivnostno šumenje, ki se ga ni mogoče dotak-
niti«, zato hočeta »spoznati vrh, zato plezata«, pod vrhom
»se vaju poloti vrtoglavica«, odtrgata sadež in se vrmeta
na tla. Sadež nato položita »na svečano odprto dlan in
ga zavrtita v smeri neba«. Tako spoznata seme, »spoznata
lupino zapovedanih in prepovedanih sadežev«, gledata,
kako raste gozd. Kadar divja neurje, tečeta nezadovoljna
s seboj skozi gozd: »A ti ali potujoči pevec ne treskata z
glasom, neurju ne pojeta slavospevov. Upirata se nasilju
neba nad zemljo, nasilju gozda ene celice nad gozdom
druge, nasilju gozda nad drevesom. Pomirjata podivjani
zrak. Iščeta stezo, ki skale pokriva z mahom. Slabotnim
drevesom govorita o zemlji, polni sokov. Mladike zava-
rujeta z zelenimi vejami.« Vsako drevo ima pravico do
svoje skrivnosti. Skozi »sončni drevored« prideta do roba
gozda, pred vama se odpre »omamljajoč pogled na daljave;
za njim zaslutita neskončne vijoličaste pašnike«. Skal-
nato pobočje vodi v globoko in nerazsvetljeno dolino. Po
pobočjih so redka, skromna drevesa, nekatera tudi suha.
In kadarkoli se nasadijo oblaki na veje in vrhove, vaju mu-
či SKRIVNOST DREVESA«.

To je vsebina. Kaj je hotela z njo povedati? Prav go-
tovo ne o gozdu, najbrž ji gozd predstavlja človeštvo, ki
je sestavljeno iz posameznih »dreves« ljudi. V ljudi se
skušamo poglobiti, jih razumeti, jim v potrebi pomagati.
Kot drevesa tudi ljudje nismo vsi enaki, enim se godi bolje,
drugim slabše, eni rastejo v višino, drugi so skrivenčeni,
na pol polomljeni ali suhi, a prav ob teh bi morali še bolj
prisluhniti njihovi skrivnosti, njihovi potrebi.

To so morda pisateljčine misli, toda nakazane so tako
rahlo in neoprijemljivo, da bo šel bravec brez odmeva mi-
mo njih, ker ne bo prepričan, če se ne moti v svoji raz-
lagi.

V večini črtic je ideja še bolj zabrisana in človek ima
vtis, da se pisateljica opaja nad izvirnimi primerami, drz-
nimi prisposodobami, ki so same po sebi izdelane, v celoti
pa se izgubijo kakor igla v slami. Nekaj črtic, npr. *Črni
rob*, *Gorska vožnja* in še katera, je šibkejših in ne spa-
dajo v knjigo, ker ne segajo preko šolske naloge ali ča-
sopisnega poročila. Zelo lep in izbran je jezik. Po tej poti
bo Merlakova težko nadaljevala, ker je bolj nadarjena za
poezijo.

(dalje)

ZAKAJ NI BILO

SKUPNE PREŠERNOVE PROSLAVE

Brez komentarja objavljamo pismi, ki ju je Slovenska prosveta pisala Slovenski prosvetni zvezi za ohranitev skupne Prešernove proslave.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

T R S T

ULICA GEPPA 9

Spoštovani!

V zvezi z našo skupno Prešernovo proslavo, ki naj bi bilo 8. februarja letos v Kulturnem domu v Trstu in o kateri smo se razgovarjali na skupnih sestankih dne 6. decembra lani ter 3. in 9. januarja letos. Vam po Vašem odklonilnem odgovoru glede naših dveh predlaganih govornikov, sporočam stališče Slovenske prosvete:

Lani smo zaradi težav, ki so nastale zaradi slavnostnega govornika, prišli do sklepa, da je najbolje, če sklenemo sporazum, po katerem bi govornika predlagala izmenično vsako leto drugo stran. S tem ste se tudi Vi strinjali in ste dogovor podpisali. Pod temi pogoji smo lani sprejeli od Vas predlaganega govornika Ivana Potrča, predlog, ki ste ga utemeljili s tem, da slavi pisatelj šestdesetletnico.

Ker pravica predlagati letošnjega govornika pritiče nam, smo Vam 6. decembra predlagali dva vidna predstavnika našega kulturnega življenja, ki sta pravkar slavila 60-letnico. To sta pesnik Vinko Beličič in pisatelj Boris Pahor.

Po enem mesecu, 9. januarja letos, nam je Vaš predsednik prof. Klavdij Palčič odgovoril glede obeh naših predlogov odklonilno in je ta odgovor utemeljil z nekaterimi ugovori:

- da prof. Vinko Beličič ne spada v okvir enotnega kulturnega prostora, ker ne sprejema političnega koncepta, ki je v matični domovini;
- da je prof. Boris Pahor izrazito kritičen do SKGZ in do matične domovine, da je že enkrat govoril na neki Vaši proslavi itd.

Čeprav Vam je naš predstavnik na sestanku 9. januarja na vse te ugovore že odgovoril, Vas pismeno prosimo, da svoje odklonilno stališče do naših predlogov preverite in da naš predlog še enkrat vzamete resno v pretres ter da spoštujete lani podpisano pogodbo. Ponovno Vas opozarjamo, da mislimo vztrajati predvsem na predlogu Borisa Pahorja, ki je tu rojen in je z Rebulo ena vodilnih osebnosti našega kulturnega življenja. Velik ugled uživa ne samo v zamejstvu (saj so se ga ob 60-letnici spomnila tudi Vaša glasila kot na pr. Primorski dnevnik in Dan), ampak tudi

v domovini, v republiki Sloveniji kjer izhajajo vse njegove knjige, kljub njegovi »kritičnosti« do matične domovine in do SKGZ, na katero se v svojem odklonilnem stališču sklicujete. Boris Pahor je poleg tega bil med vojno interniran in je vse svoje sile posvetil slovenski kulturi in slovenstvu v teh krajih. Nikakor ga ne moremo iz naše kulturne manifestacije črtati zaradi ozkih političnih in strankarskih gledanj, sicer sloni enotni kulturni prostor, na katerega se sklicujete, na zelo trhljih temeljih, če v njem ne najdejo mesta tako vidni in elitni ustvarjalci slovenske kulture kakor sta zgoraj omenjena kulturnika. Končno gre v našem primeru za kulturno ne pa politično manifestacijo.

Če iskreno želimo ustvariti zares širok enotni slovenski kulturni prostor, menimo, da mora ta biti zgrajen na tako širokem skupnem imenovalcu, da v ta kulturni prostor spadajo tudi možje, kot sta pisatelj Boris Pahor in pesnik Vinko Beličič.

Tudi izgovor, da je Boris Pahor že nekoč govoril na neki Vaši proslavi ne drži. Kvečjemu bi to bil razlog več v njegov prid. Vsekakor pa ni govoril na naši skupni osrednji proslavi. In prav na tej osrednji Prešernovi proslavi ob slovenskem narodnem prazniku, menimo, da se morajo prej ali slej zvrstiti vsi naši najvidnejši kulturni delavci in ustvarjalci.

Prosimo Vas torej, da spoštujete sprejeti dogovor, da še enkrat vzamete v pretres to vprašanje ter da se odločite v smislu zares enotnega kulturnega prostora, tako kot smo lani v smislu te ideje sprejeli mi za govornika od Vas predlaganega kandidata.

V pričakovanju Vašega cenjenega odgovora v najkrajšem času, vendar pa gotovo v teku enega tedna, Vas najlepše pozdravljam.

za SLOVENSKO PROSVETO
(Marij Maver, predsednik)

Trst, 16. januarja 1974

SLOVENSKI PROSVETNI ZVEZI
ulica Geppa 9
T R S T

Spoštovani!

Na Vaš dopis z dne 22. t.m. Vam odgovarjamo, zato ker si moramo v zadevi skupne Prešernove proslave naliti čistega vina:

Najprej glede govornika. S tem so bile vedno težave in tako je bilo tudi lani. Ni nam treba ponavljati, da smo bili mi lani proti kandidaturi Ivana Potrča. Toda ker ste vztrajali in da bi skupna proslava ne propadla, smo nanj

pristali. Vi pa ste nam zagotovili (in celo v pogodbi podpisali), da bomo letošnjega govornika lahko predlagali mi. Na kandidaturu Ivana Potrča smo pristali, čeprav je bil za nas politično »nesprejemljiv«. Sprejeli smo ga kot slovenskega pisatelja in nismo brskali po njegovi politični preteklosti in po njegovem sedanjem političnem prepričanju.

Vaša sklepna trditev »Med drugim je znano, da glede novega Vašega predloga niste v zadregi« je žaljiva. Zdi se, da nam hočete nekatere izbire vsiliti, če Vas prav razumemo. Vaša nepreklicna odklonitev obeh naših predlogov pa se nam še vedno ne zdi utemeljena drugače kakor politično. Zato ponovno poudarjamo, da Vaše stališče po našem mnenju ni pravilno in da je za slovensko kulturo škodljivo, kakor je nesprejemljiva tudi Vaša razlaga enotnega kulturnega prostora. Pravite, da je to za Vas samo zemljepisni pojem, »ki naj izraža enotnost in povezanost slovenske kulture ne glede na meje«. Toda istočasno s svojimi stališči izločate iz tega prostora zaslužne ljudi, ki slovensko kulturo ustvarjajo. Glede »enotnosti« slovenske kulture in glede stališča, »da izločamo vse ali čimveč tistega, kar nas razdvaja in poudarjamo vse, kar nas združuje«, menimo, da ste v protislovju, ker v razmerju do prof. Beličiča in prof. Pahorja niste prav nobenega takega stališča izločili. Če pa ste z gornjo trditvijo mislili, da bi morali izločiti prof. Beličiča in prof. Pahorja, se z Vami ne moremo strinjati. Taka razlaga »enotnosti« ali politične nivelizacije slovenske kulture je za nas nesprejemljiva.

Glede trditve, da je Boris Pahor »razdvajal« Slovence, Vas ne razumemo in se z Vami v tem tudi ne moremo strinjati. Če mislite na njegovo odločitev stopiti na pot samostojne slovenske levice v politiki, je to njegova stvar, tudi politična, a mu kot borcu za slovenstvo, kot kulturniku in ustvarjalcu prav nič ne odjemlje. Ja pač svoboden, da sme izbirati svoja pota in to tudi v politiki.

Glede prof. Vinka Beličiča — ki mu postrežete z grobim osebnim napadom —, Vam odgovarjamo samo to, da je danes Beličič najboljši pesnik v slovenskem zamejstvu, da je našemu Krasu posvetil za Kosovelom najlepše verze in da je navsezadnje po vojni posvetil vse svoje znanje in moči vzgoji tukajšnje slovenske mladine. Lani je v Trstu izdal dve knjigi. Z eno je morda tudi prispeval k boljšemu sporazumevanju med tu živečima narodoma, kot je ugotovil tudi italijanski tednik »Il Meridiano di Trieste«. Za 60-letnico se ga je s člankom in fotografijo spomnil tudi letošnji koledar Mohorjeve družbe v Celju, to je v matični domovini, kar verjetno pomeni, da ga tam cenijo in upoštevajo, medtem ko bi ga Vi radi odpisali.

Na koncu še nekaj o programu. Ker nam že očitata tendencioznost v tistem delu programa, ki ga je lani prispevala naša organizacija in točno navajate tudi lanski prikaz Prešernovega Krsta pri Savici, kot ga je domislil pisatelj Zorko Simčič, Vam odgovarjamo, da smo doslej in tudi lani program sestavljali sporazumno. Lanski tekst Krsta pri Savici smo Vam dali tudi mnogo prej v branje in niste imeli nobenih pripomb, zato nimajo Vaši sedanji očitki nobene podlage.

Prepričani smo, da je sodelovanje med našima organizacijama še vedno možno, toda potrebno je spoštova-

nje do ljudi različnih pogledov in nazorov. Osebni napadi na ljudi, ki so drugačnega političnega prepričanja in podpihovanje k nestrpnosti ter vsiljevanje svojih političnih pogledov ali odpisovanje ljudi ne privede nikamor in samo škodi naši slovenski zamejski skupnosti.

Prosimo Vas torej, če svojega odklonilnega stališča že ne morete preveriti, da se vsaj vzdržite od osebnih napadov na ljudi, ki so vredni vsega našega spoštovanja in priznanja. Toliko bolj, ker izhaja Vaše stališče bolj iz današnje vsakdanje politične zavzetosti kot pa iz resničnih potreb slovenske kulture.

Pravite, da ne želite razbitja. Toda z ostro odklonilnim stališčem, ki ste ga zavzeli do obeh od nas predlaganih govornikov, potem ko smo mi pristali na Vašega, ali ne pomeni to praktično delati proti skupni proslavi?

Če pa so za Vas nesprejemljivi taki govorniki, kot je na pr. predlagani pisatelj Boris Pahor, ki je pred leti med drugim — in to podčrtujemo — govoril na eni *Vaših* proslav, kaj je to, če ne nerazumljiva nestrpnost oziroma razbijanje?

Verjetno je letos že prepozno za drugačno obliko skupnega praznovanja slovenskega kulturnega praznika. Vsekakor bi morali za skupno proslavo, če jo hočemo obdržati, priti do jasnejših dogovorov in zmernejših sklepov. Seveda, če nam je iskreno dosti do tega, da do skupne Prešernove proslave sploh pride.

za SLOVENSKO PROSVETO
(Marij Maver, predsednik)

— Videš, Mihec, meni se zdi, da je narhujši greh vseh pesnikov in pisateljev ta, da zmiri kritizirajo glih tisto, ke se godi, kadar so uani živi. Jn zmiri glih svojo domovino. Denmo reč: angleški pisatelji kritizirajo narbol glih Anglijo in Angleže, francoski Francoze in Francijo in taku naprej. Tudi Cankar je kritizirau glih Slovence. Nobenmi ne pade u glavo, da bi, denmo reč, kritizirau kašne druge. Glih svojeh ledi se lotejo. Tu je pr njuh nar-slabše. Kaku be lahko u miru živu, postaumo reč Solženicin, če be kritizirau Niksona!

(Mihec in Jakec v »Novem listu«)

NESPREJEMLJIV SKLEP GLAVNEGA ODBORA SKGZ
V TRSTU

Na seji Glavnega odbora »Slovenske kulturno-gospodarske zveze« v Trstu dne 17. decembra 1973. je bilo sklenjeno po čudnem postopku, da se odpravi naš slovenski časopis »MATAJUR«, ki izhaja od leta 1950. Uredniški odbor našega časnika smatra ta sklep za nesprejemljiv in je odločil, da nadaljuje z izdajanjem »MATAJURJA«, glasila beneških Slovencev.

(»Matajur«)

ČUK NA OBELISKU

AGENCIJA ZA POMIRJEVANJE ŽIVCEV

ZAKAJ JE PROPADLA ENOTNA PREŠERNOVA PROSLAVA?

Tudi Čuk se je spraševal, zakaj. Spravil se je na lov in glejte, kaj je izvohal. Tista proslava je šla v franže menda zato, ker je Klavdij Palčič, predsednik Slovenske prosvetne zveze/ SKGZ odklonil oba govornika, ki ju je predlagala katoliška Slovenska prosveta: oba, tako katoliško kakor socialistično usmerjenega, čeprav oba pišeta v publikacije, ki izhajajo v Federativni socialistični republiki Jugoslaviji.

ČUK je poiskal Klavdija Palčiča.

»Kako moreš biti ob vseh svojih abstraktnih slikarjih takšen obupen socialistični realist?« ga je vprašal.

»Nisem socialistični realist,« je odvrnil z očarljivim nasmeškom predsednik, »ampak samo realistični socialist, kolikor je pač potrebno.«

»Ampak ali je to, kar počenjaš, širina, vredna umetnika in esteta, in to tukaj v Trstu, prav v teh Solženicinovih dneh?«

»Če ta širina ni vredna esteta, je pač vredna Raceta, dragi moj.«

»Ampak kako si po dokazu takšne širine sploh upaš govoriti o Prešernu? Iz kakšne globine neki?«

»Če ni iz globine, pa je iz globina. Ali slavni Salvador Daly ne uporablja za svoje slikanje tudi globina?«

»Povej mi: kako si ti predstavljaš torej tisti znameniti SLOVENSKI ENOTNI KULTURNI PROSTOR, če tukaj ne bi smeli govoriti o Prešernu niti ljudje, ki jim objavljajo stvari v matični Sloveniji? Ali pa boš ti še bolj na liniji kot Šetinc?«

»Bolj kot prostora in linije sem pristaš barve.«

»Naslikane s čopičem ali našpricane?«

»To je odvisno od političnega momenta. In upoštevaj, tepec, da je letos dobil Spacal veliko Prešernovo nagrado.«

Čuk je na mah pozabil na predsednika SPZ/SKGZ in že bil pri Spacalu. Našel ga je na gmajni, med Komnom in Škrbino. Žalostnega ga je našel, kljub nagradi. Zakaj? Ker je telo sicer uživalo gmajno, ampak srce je blodilo po Čilu. Vsaj tako je bilo rečeno časnikarju Jožetu Korenu.

In Čuku.

RAZPIS IV. zamejskega festivala narodno-zabavne glasbe

S.K.P.D. »FRANC B. SEDEJ« IN ANSAMBEL
»LOJZETA HLEDETA«

r a z p i s u j e t a

IV. Zamejski festival narodno-zabavne glasbe v Števerjanu, dne 8. in 9. junija 1974. Zanj veljajo sledeči pogoji:

1. Za Festival se lahko prijavijo vsi slovenski narodno-zabavni ansambli iz domovine in zamejstva;
2. Organizator prevzame stroške za kosilo, večerjo in prenočišče;
3. Komisija, ki jo bodo sestavljali strokovnjaki in predstavniki občinstva, bo podelila naslednje nagrade:
 - 1) nagrada L. 150.000 za najboljšo melodijo;
 - 2) nagrada L. 100.000 za najboljšo izvedbo;
 - 3) nagrada L. 50.000 za najboljšega harmonikaša;
 - 4) nagrada L. 50.000 za najboljše besedilo;
 - 5) SD. 150.000 dar revije »STOP« iz Ljubljane, ki jo bo podelilo občinstvo;
 - 6) nagrada revije »ANTENA« iz Ljubljane;
 - 7) pokale, ki jih bodo dale na razpolago razne ustanove in organizacije.
4. Skladbe, ki jih bodo izvajali ansambli, morajo biti izvirne in prvič izvedene na Festivalu v Števerjanu.
5. Prijave se sprejemajo najkasneje do 15. MARCA 1974, na gornji naslov, ter morajo biti navedeni sledeči podatki:
 - a) točen naziv in naslov ansambla;
 - b) ime in priimek, kraj rojstva, datum rojstva ter sedanje bivališče, vodja ansambla;
 - c) ime, priimek, rojstni kraj, datum rojstva, ter sedanje bivališče, vsakega člana posebej.
6. Ansambli morajo poslati do navedenega datuma sledeče:
 - a) gradivo dveh skladb, s katerima bodo nastopili na Festivalu v Števerjanu;
 - b) besedilo;
 - c) kratko zgodovino ansambla.
7. Vsi ansambli, so dolžni sporočiti vsako spremembo v ansamblu, ter tudi eventualno spremembo bivališča.
8. Organizator bo dal na razpolago ozvočenje;
9. Dopusti se morebitno snemanje Radia Trst A.

Spoštovani gospod urednik!

Zadnja številka tržaškega tednika *Meridiano*, ki je tudi jubilejna, prinaša sto sked o sto vprašanjih. Med drugimi argumenti obravnava tudi več slovenskih. To je zelo pozitivno, v primerjavi z vsem dosedanjim obnašanjem italijanske javnosti do slovenskih problemov, ustanov in ljudi. Pohvaliti je treba pogum, ki so ga s tem izkazali, kajti Trst je še vedno fašističen, kot so to dokazala razna znanstvena preučevanja. Vendar pa ne morem mimo vtisa, ki se mi poraja, ko berem sestavke o raznih naših slovenskih ustanovah, da je te sestavke pisal nekdo, ki ima svoje mišljenjske korenine pri tistih političnih skupinah, ki Slovencem neprestano šepetajo, svetujejo in jih vabijo v italijanske stranke in v slabo dvojezičnost. Zato dobijo vse ustanove, ki so okoli SKGZ, velik in močan poudarek, medtem ko ostale slovenske organizacije, ki za njimi ne stojijo nikakršna finančna mati in ki se zaradi tega morajo opirati le na lastne moči, pa so pastorka tudi v sestavkih. Pomislimo samo, koliko slovenskih verskih organizacij imamo, koliko svojih domov, pomislimo na kulturno in prosvetno življenje, ki ga te organizacije vodijo in kolikšno težo predstavljajo v vsem manjšinskem življenju. Pri naštevanju revij, ki izhajajo v Trstu n.pr. pa v *Meridiano* najprej omenijo *Dan* in šele nato *Mladiko*, kljub temu da je za slovensko zgodovino v Trstu *Mladika* neprimerno bolj pomembna od revije *Dan*, pa tudi izhaja že osemnajst let! To zadržanje naših italijanskih partnerjev, oziroma tistih, ki zanje pišejo, nam ni všeč. Hoteli bi, da bi to svoje zadržanje spremenili le v toliko, da bi bili objektivši. S tem v zvezi mi je nerazumljivo kako pisec, ki obravnava italijansko stranko PRI piše z zadoščenjem, da je ta stranka na zadnjih deželnih volitvah dosegla nekaj več kot deset tisoč glasov. Ko pa govori o Slovenski skupnosti, ki je ravno tako dosegla več kot deset tisoč glasov mora takoj za tem pripomniti, da jih v primerjavi s prejšnjimi volitvami izgubila šeststo. Če bi tako pisali o socialistih, posebno pa o Pittoniju, bi verjetno leva sredina v Trstu že zdavnaj bila na psu! Oprostite g. urednik, a zdelo se mi je potrebno to napisati.

Spoštovano uredništvo,

hotel sem Vas vprašati, ali je oblasti res vseeno, če dobi toliko protestov ogorčenja nad tem, da so v Beneški Sloveniji prepovedali pošolski pouk slovenščine. Če se prav spomnim, so v Trstu samem zahtevale italijanske žene, naj se učijo otroci italijanske narodnosti tudi slovenščino in proveditor jim je dal navodila, kako lahko to dosežejo. V Beneški Sloveniji pa, kjer so prebivalci Slovenci in si želijo učiti slovenščine, pa je proveditor in z njim deželna in državna uprava povsem gluha. Ali res ne slišijo vseh protestov najrazličnejših društev in občin, sindikatov in ustanov, kako zahtevajo preklic tistega od-

loka? Ali so državne oblasti tako strašno v sponah predvojne Italije in ne razumejo, da se blamirajo pred svetom ob taki nemogoči prepovedi. Morda bo potrebno, da se bo dvignila vsa Tržaška in Goriška, da bo izbojevala pravico za narod, ki se ni mogel sam osvestiti. Take blažaje pa Italiji res ne bi privoščil. Kaj se vam zdi?

Lep pozdrav

Podpis

Dragi urednik, ne vem, ali imate avto in kako ste vneti za pustne šeme. Meni se zdi, da je tako eno in drugo potrebno, da se človek malo sprosti in ima nekaj relaksa potem ko je presedel v uradu ure in ure pri mizi. (Mislim namreč na resne delavce.) Pri tej druginji in utesnjenosti pa se zdi, da se kmalu ne bomo vozili več in da se ne bomo sprostili ob kakšnih sprevodih mask po mestu. Ali se spomnite, kakšno je bilo pred leti? Zdaj je le nekaj otrok na cesti, ki se podijo in pretepajo. Kaj se vam zdi: ali ne bi morala država le poskrbeti za to, da imajo ljudje nekaj zabave, drugače nam ostane samo še nogomet v nedeljo na televiziji ali pa ga gremo res gledat na igrišče. Vendar ves teden živeti samo za to, je malo premalo. Govorim seveda za tiste, ki se za kulturo ne zanimajo. Kdor se prosvetno udeležuje, ta ima dosti možnosti in temu morda ne bo dolgčas. — Čutim, da sem prišel na točko, ko ne boste več govorili z menoj — rekli boste, naj se prosvetno udeležujemo. Prosveta, prosveta... Saj imate prav, toda vedeti morate, da vsakdo tudi ni za kulturo. No, se bom še drugič kaj oglasil, danes sem hotel napisati samo o pustnih šemah in o prikrajšanju pri avtomobilih. Ne zamerite! Zbogom!

Sledi podpis

* * *

SPOROČILA UREDNIŠTVA IN UPRAVE

Dr. Kacinovo nadaljevanje o Virgilu Ščeku bomo objavili prihodnjič, prav tako razmišljanje o narodnosti Saše Martelanca.

* * *

V TISKOVNI SKLAD MLADIKE SO DAROVALI:

Turk Ivan, Trst 10.000, Senčur Stanko, Bari 5.000, Milan Martinčič, U.S.A. 12 dolarjev, Valentin Frančeski, U.S.A. 8 dolarjev, Kogoj Antonija, Francija 4.200, Levstik Vinko, Rim 2.500, Ivan Tomažič, Dunaj in Fajdiga Jože iz Gorice ter Lambert Pertot iz Nabražine 1.500. Po 500 lir so še darovali: Klanjšček Niko in Špacapan Mirko iz Gorice, Huter Ana iz Avstrije, Natal Silvani iz Milj, Dekleva Stanislav in Belej Janez iz Rima in Bonča Franc iz Avstrije.

Vsem najlepša hvala!

smeh in dobra volja

Ona: »Veš, mož, da mi boš moral dati denar za nov plašč?«

On: »Že spet?«

Ona: »Kako 'že spet', misliš, da bom ta lisičji kožuh nosila do smrti?«

On: »Zakaj pa ne? Lisica ga je tudi.«

★

Nadut fant stoji pred natrpanim avtobusom. Da bi pokazal svojo duhovitost zakliče:

»Noe, je tvoja barka že polna?«

»Skoraj,« odgovori mirno voznik, »samo osel še manjka.«

★

Gospa sprejema moževe povabljenje:

»O, vi ste gospod Rovan? Jaz sem si vas pa čisto drugačnega predstavljala.«

»Res?«, jo vpraša ta, »ste mislili morda, da sem majhen, debelušen in grd, kaj?«

»O ne, ravno nasprotno,« je rekla gospa raztreseno, ker je morala že sprejeti naslednjega gosta.

★

Ob sedmih zjutraj zapoje telefon: »Halo gospa, tu Mla-karjeva. Pojdite do hišnih vrat in jih odprite. Tam leži časopis, mleko in vaš pijani mož.«

★

Fant je divje vrtel dekle, da je komaj lovila sapo. Ko je glasba utihnila, je dekle v prvi sapi vprašalo: »Zakaj ste me tako divje vrteli, niste vedeli, da je tango?«

»Kaj če je tango — na plošči piše 45 obratov na minuto!«

★

Med anketo vpraša izpraševalec:

»Nosite kdaj delo tudi na dom?«

»Ne, nikoli!«

»Kako to?«

»Sem strojevodja.«

★

Starešina pregleduje vojakom novincem čevlje. Na po-velje morajo vsi dvigniti desno nogo. Ko si starešina ogleda desne čevlje, ukaže dvigniti levo nogo. Neki novi-nec se je zmotil in dvignil desno nogo. Starešina zavpije: »Kateri osel pa je dvignil obe nogi?«

Oficir razlaga novincem: »V vojski boste vstajali vsa-ko jutro ob petih, ne glede na to, koliko je ura. Razu-meli?«

★

»Veš, možek, kako grdo si se spremenil, kar sva po-ročena. Prej si mi vedno prinesel kako darilo, zdaj pa nič več.«

»Draga ženka, ali si kdaj videla, da bi ribič dal vabo ribi, ki jo je že ujel?«

★

»Kako se kaj počutiš, odkar si oženjen?«

»Kot stari dinar. Moja vrednost je padla v razmerju 1:100.«

★

Jurček pride prvokrat iz šole in reče: »Veš, očka, če nam bo letos gospodar spet povišal stanarino, bomo šli kar v šolo stanovat. Učiteljica nam je rekla, da je šola naš drugi dom.«

V založbi Mladike so doslej izšle sledeče knjige:

P E S M I :

Bruna Pertot: Moja Pomlad

Vinko Beličič: Gmajna

Marijan Breclj: V času odmaknjena sidrišča

Albert Miklavec: Prošnja za jutri

Boris Pangerc: Amfora časa

Vinko Beličič: Bližine in daljave

A. Manzoni: Svete himne

R A Z P R A V E :

»Draga 1968« (predavanja v Dragi)

Slovensko usodo krojimo vsi (predavanja v Dragi 1969 in 1970)

Zbornik Draga 1971

Ideje in vrednote (Draga 1972)

Egidij Vršaj: »Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo (v italijanščini)

Vse knjige dobite v upravi Mladike in v slovenskih knjigarnah v Trstu in Gorici